

UiO : **Det juridiske fakultet**

Minoritetsforeldres rettssikkerhet i saker om omsorgsovertakelse

Ivaretas minoritetsforeldres rettssikkerhet i møte med barnevernet, fylkesnemnda og domstolene i saker om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12?

Kandidatnummer: 533

Leveringsfrist: 25.april 2019

Antall ord: 17 805

Forord

Jeg ønsker å rette en stor takk til min veileder, som gjennom sin veiledning har gitt meg gode råd og veiledningsinstruks om hvordan masteroppgaven skulle se ut, og hva den burde inneholde. Tusen takk for dine innspill og oppmuntringer underveis.

Jeg ønsker også å rette en stor takk til min mor som har støttet meg gjennom denne lange prosessen. Du har vært ubeskrivelig tålmodig med meg og gledet deg sammen med meg på ethvert trinn av denne prosessen. Jeg hadde ikke klart dette uten deg!

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Avhandlingens tema.....	1
1.2	Nærmere presisering av problemstilling og relevans.....	2
1.3	Begrepsavklaring	3
1.3.1	Kultur.....	3
1.3.2	Minoritet	3
1.4	Avhandlingens oppbygging og videre fremstilling.....	4
2	RETTSKILDEBILDE	5
2.1	Rettskilder og metode	5
2.1.1	Barnekonvensjonen	5
2.1.2	EMK	6
2.1.3	Barnevernloven.....	7
2.1.4	Forarbeider og utredninger	8
2.1.5	Rettspraksis.....	8
2.1.6	Fylkesnemndspraksis.....	9
2.1.7	Juridisk teori	9
3	TEORI.....	10
3.1	Innholdet i rettssikkerhetsbegrepet og dens relevans for avhandlingen	10
3.2	Grunnleggende prinsipper på barnevernsrettens område.....	12
3.2.1	Legalitetsprinsippet	12
3.2.2	Det biologiske prinsipp.....	13
3.2.3	Barnets beste.....	14
3.2.4	Det mildeste inngreps prinsipp.....	16
3.3	Vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12.....	17
3.3.1	Omsorgssvikt som alternativt vilkår, jf. bvl. § 4-12 bokstav a.....	18
3.3.2	Voldsutøvelse som alternativt vilkår, jf. bvl. § 4-12 bokstav c.....	19
3.4	Hjelpetiltak etter bvl. § 4-4	20
4	MINORITETSFORELDRES RETTSSIKKERHET I MØTE MED BARNEVERNET, FYLKESNEMNDA OG DOMSTOLENE	22
4.1	Innledning	22
4.2	Hensynet til kultur i saker om omsorgsovertakelse satt av Høyesterett	22
4.3	Hensynet til kultur i saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12, alternativ a.....	25
4.3.1	FNV- 2012- 329.....	25

4.3.2	FNV- 2014- 1- TRL.....	27
4.3.3	TOVRO-2013-133129.....	29
4.3.4	LE- 2015-5697.....	31
4.3.5	LH-2014-104379.....	33
4.4	Hensynet til kultur i saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12, alternativ c.....	35
4.4.1	FNV-2014-375- OPP.....	35
4.4.2	FNV-2004-15-HSF.....	37
4.4.3	FNV-2009-293-AGD.....	39
4.4.4	FNV-2008-420-OSL.....	40
4.5	Bruk av sakkyndige med kunnskaper om den gjeldende kultur.....	42
4.5.1	LG-2006- 155198.....	42
4.6	Kort oppsummering av praksis.....	45
5	AVSLUTNING.....	47
6	LITTERATURLISTE.....	50

1 Innledning

1.1 Avhandlingens tema

Temaet for denne avhandlingen er minoritetsforeldres rettssikkerhet i saker om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12.¹

De siste årene har det blitt rettet sterk kritikk mot barnevernstjenesten. Denne går særlig på at barnevernstjenesten mangler kulturkunnskaper og utviser lite kultursensitivitet i møte med familier med en annen kulturell bakgrunn.² Norge er et land, hvor det siden 1972 har vært forbudt å anvende fysisk avstraffelse og vold mot barn.³ En slik nulltoleranse skaper særlige utfordringer for minoritetsfamilier som ikke nødvendigvis definerer slike hendelser som vold, men ser på det som god oppdragelse. Ikke bare i saker om vold, men også i vurderingen og kartleggingen av foreldrenes omsorgsevner kan det oppstå særlige utfordringer da forskjellige kulturer har ulik standard for hva som er god omsorg. For å kunne ivareta foreldrenes rettssikkerhet er det derfor viktig at ikke bare barnevernstjenesten, men også fylkesnemnda og domstolene tar i betraktning de kulturelle betingelsene for forholdet mellom barnet og dets omsorgspersoner.⁴

I 2018 utarbeidet NOVA- forskerne Anja Bredal og Monica Five Aarset en omfattende rapport der de undersøkte barnevernstjenestens og fylkesnemndas håndtering av saker om omsorgsovertakelse i familier med etnisk minoritetsbakgrunn.⁵ Gjennom en grundig gjennomgang av saker av fylkesnemnda, «kunne de ikke finne spor av at barnevernstjenesten anvender kunnskap om den enkelte kultur i sin kartlegging av foreldrenes omsorgskompetanse.»⁶ Det var resultatene fra denne forskningsrapporten som fikk meg til å se nærmere på rettssikkerheten til foreldre med minoritetsbakgrunn, samt foreta en egen vurdering av utvalgt praksis for å finne ut hvorvidt barnevernstjenesten, fylkesnemnda og domstolene i tilstrekkelig grad vektlegger hensynet til kultur og kulturbakgrunn i saker om omsorgsovertakelse. Flere spørsmål dukket opp underveis i undersøkelsen, blant annet: foretar retten og nemnda selvstendige vurderinger av kulturforskjeller? Hvordan vurder fylkesnemnda og retten foreldrenes kulturbakgrunn, og hvilken betydning har kulturssakkyndige i saker om omsorgsovertakelse?

---

¹ Barnevernloven.

² NOU 2012: 5, s. 57.

³ Stang (2011), s. 163.

⁴ Skytte (2001), s. 140-143.

⁵ Aarset, M, og Bredal, A (2018): Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter.

⁶ *ibid.* s. 131-132.

1.2 Nærmere presisering av problemstilling og relevans

I dag er hensynet til barnets og foreldrenes kulturelle bakgrunn kun regulert i barnevernloven § 4-15 om valg av bosted. Det finnes således ikke en egen bestemmelse i loven som sier noe om at foreldres omsorgsevne skal vurderes i lys av deres kulturelle bakgrunn. I 2016 foretok imidlertid barnevernutvalget en vurdering av hvorvidt barnas og foreldrenes kulturelle rettigheter bør hjemles i lov. Dette for å «fremme forståelse for den enkeltes kulturelle bakgrunn og for de særlige utfordringer som reises i kommunikasjon med barn og foreldre med en annen språklig, religiøs og kulturell bakgrunn.»⁷ Her blir det foreslått å innta en ny lovbestemmelse i § 2 tredje ledd, hvor det som en del av barnets beste- vurderingen skal tas hensyn til barnets og foreldrenes etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.⁸

Den overordnede problemstillingen for denne avhandlingen lyder som følger: «ivaretas minoritetsforeldres rettssikkerhet i møte med barnevernet, fylkesnemnda og domstolene i saker om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12?» Problemstillingen vil belyses ved en grundig gjennomgang av utvalgt praksis. I arbeidet med avhandling har jeg gjennomgått 50 saker, som i varierende grad vektlegger hensynet til kultur. For denne avhandlingen skal jeg foreta en vurdering av 11 av disse. Om min fremgangsmåte for å finne frem til disse sakene, vil jeg komme nærmere inn på i avhandlingens kapittel 2.

Min hovedbegrunnelse for valg av tema er at jeg ønsket å skrive om noe som stadig er lite drøftet i jussen. Det finnes omfattende litteratur, rapporter og annet fagmateriale som tar opp barns rettssikkerhet i barnevernet.⁹ Derimot har det vært en utfordring å finne materiale som ikke bare nevner, men også grundig tar opp foreldrenes rettssikkerhet. Dette er grunnen til at jeg for denne avhandlingen har valgt å anlegge et foreldre- og ikke barnerettslig perspektiv. Imidlertid vil barn og foreldre som oftest har sammenfallende interesser i at det ikke fattes vedtak om omsorgsovertakelse. Således er det nærmest en umulighet å anvende et helt og holdent foreldreperspektiv.

I denne avhandlingen kommer jeg også til å ta stilling til barnevernets, fylkesnemndas og domstolenes vurderinger av hjelpetiltak, men jeg kommer ikke til å ta stilling til spørsmål om samvær.

---

⁷ NOU 2016: 16, s. 35.

⁸ *ibid.* s. 271.

⁹ Se blant annet: Willy, T (2012) Barn i Norge 2012: rettssikkerhet i Norge?

1.3 Begrepsavklaring

1.3.1 Kultur

Kultur er et vidt begrep som kan forstås og defineres på mange ulike måter. For denne avhandlingen anvendes begrepet om mennesker som tilhører en nærmere avgrenset gruppe, og som har visse felles kjennetegn, slik som språk, religion, moralnormer og lignende som andre grupper ikke har.¹⁰ Det er viktig å understreke at kultur ikke er et statisk men dynamisk begrep som skapes, vedlikeholdes og endres gjennom menneskelig samhandling.¹¹

Jeg kommer også særlig til å anvende uttrykkene kulturell bakgrunn, kulturkompetanse og kultursensitivitet. Det finnes ikke en egen definisjon av førstnevnte uttrykk. Slik jeg anvender det for denne avhandlingen, knytter det seg til spørsmålet om hvordan foreldrenes kulturelle bakgrunn kan påvirke vurderingen av deres omsorgskompetanse. Kulturkompetanse går i korte trekk ut på at de som arbeider med fremmedkulturelle familier innehar tilstrekkelige kunnskaper om den aktuelle familiens kultur. Det handler også om å kunne vurdere når kulturforskjeller er relevant.¹² Nært knyttet til dette uttrykket er kultursensitivitet, som går ut på at man istedenfor å anvende sin egen virkelighetsoppfatning som målestokk, heller prøver å forstå mennesker ut fra deres egne premisser.¹³

1.3.2 Minoritet

Det finnes ingen entydig definisjon av begrepet minoritet. Jeg har valgt og ta utgangspunkt i definisjonen utarbeidet av FNs tidligere spesial rapportør, Francesco Capotorti. Etter denne kan minoriteter forsås som:

«A group numerically inferior to the rest of the population of a State, in a nondominant position, whose members- being nationals of the State- possess ethnic, religious or linguistic characteristics differing from those of the rest of the population and show, if only implicitly, a sense of solidarity, directed towards preserving their culture, traditions, religion, or language.»¹⁴

I denne avhandlingen fokuserer jeg kun på ikke- vestlige innvandrere og flyktninger.

---

¹⁰ NOU:2002:12.

¹¹ Rugkåsa (2017), s. 26.

¹² Paulsen (2014) Møter mellom innvandrere og barnevernet, s. 17.

¹³ Bufdir. Kultursensitiv praksis.

¹⁴ Åkermark (1997), s. 89.

1.4 Avhandlingens oppbygging og videre fremstilling

I avhandlingens kapittel 2 vil jeg redegjøre for metoden jeg har brukt, fremgangsmåte, og beskrivelse av søkestrategier, samt en gjennomgang av de rettskilder som er brukt for å belyse problemstillingen.

Avhandlingens kapittel 3 er et teorikapittel. Ettersom min avhandling omhandler rettssikkerhet, vil jeg innledningsvis til denne delen foreta en grundig redegjørelse av dette begrepet, før jeg går over på en redegjørelse av de grunnleggende prinsippene i barnevernretten. Deretter vil jeg redegjøre for vilkårene for omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12, og hjelpe-tiltak etter barnevernloven § 4-4.

Avhandlingens kapittel 4 utgjør selve drøftelsesdelen, hvor jeg vil redegjøre for og vurdere til sammen 11 dommere, avsagt av Høyesterett, fylkesnemnda, ting, - og lagmannsretten. Denne delen er lagt opp slik at jeg først vil vurdere fem dommere som faller inn under alternativ a om omsorgssvikt og deretter fire saker som faller inn under alternativ c om vold. Videre vil jeg vurdere én sak der det ble oppnevnt en sakkyndig med kunnskaper om den gjeldende kultur, før jeg vil gi en kort oppsummering av mine funn.

I kapittel 5 vil jeg konkludere og komme med egne anbefalinger om hva som kan gjøres for å styrke foreldrenes rettssikkerhet i saker om omsorgsovertakelse.

2 Rettskildebilde

2.1 Rettskilder og metode

I avhandlingen tas det utgangspunkt i FNs barnekonvensjon og barnevernloven, samt rettspraksis, forarbeider, og juridisk teori. Til barnekonvensjonen er også de generelle kommentarene fra barnekomiteen en viktig rettskilde for denne avhandlingen. Ettersom det er svært få saker om omsorgsovertakelse som blir behandlet av Høyesterett og som i tillegg tar opp de særlige utfordringene som knytter seg til kultur, har jeg i stor grad måttet forholde meg til tingretts- og lagmannsrettspraksis, samt fylkesnemndspraksis.

2.1.1 Barnekonvensjonen

Barnekonvensjonen er en internasjonal konvensjon som beskytter barns rettigheter. Den ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 1989 og trådte i kraft 2. september 1990. Norge ratifiserte konvensjonen 8. januar 1991, og har siden 2003 var inkorporert som en del av norsk rett gjennom menneskerettsloven.¹⁵ Konvensjonen gjelder således som norsk lov og dens bestemmelser skal ved eventuell motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Som eksempel på barnekonvensjonens betydning i norsk rett kan det blant annet vises til at hensynet til barnets beste ikke eksisterte som en alminnelig lovregel før inkorporeringen.

For denne avhandlingen skal jeg anvende fire av barnekonvensjonens artikler, herunder artikkel 3 om barnets beste, artikkel 9 om foreldreomsorg/ ikke atskillelse fra foreldrene, artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt, og artikkel 30 som angir barnets rett til å leve i pakt med sin egen kultur, religion, og språk.

I avhandlingen vil det også vises til generelle kommentarer utarbeidet av FNs komité for barns rettigheter (heretter barnekomiteen). Barnekomiteen som består av ti medlemmer, er opprettet med hjemmel i barnekonvensjonens artikkel 43 og har som oppgave å se til at konvensjonen blir implementert av landene som har ratifisert den. Statene plikter etter artikkel 44 å innsende rapporter der de må redegjøre for de tiltakene som er blitt iverksatt for å oppfylle barnas rettigheter etter konvensjonen. Dette samsvarer også med barnekonvensjonens artikkel 4 som forplikter statene å treffe «alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak for å gjennomføre konvensjonens rettigheter.» På bakgrunn av rapportene kan barneko-

---

¹⁵ menneskerettsloven.

miteen fremsette forslag og anbefalinger til statene på områder der komiteen mener det er behov for forbedringer.

Selv om de generelle kommentarene ikke er folkerettslig forpliktende, er det mye som taler for å tillegge disse rettskildemessig vekt. For det første bygger anbefalingene på et bredt kunnskapsgrunnlag. Da de generelle kommentarene utarbeides av barnekomiteen som helhet, vil de gi uttrykk for ekspertgruppens syn på det aktuelle spørsmål.¹⁶ Kommentarenes rettskildemessige betydning kan også begrunnes ut i fra den lojalitetsplikten som følger av at Norge har ratifisert konvensjonen.¹⁷ Om den konkrete rettskildemessige vekten av de generelle kommentarene, kan det vises til Rt. 2009 s. 1261, hvor det heter at vekten vil avhenge av:

*«hvor klart den avgitte uttalelsen må anses å gi uttrykk for overvåkningsorganenes forståelse av partenes forpliktelser etter konvensjonene. Særlig må man vurdere om uttalelsen må ses som en tolkingsuttalelse, eller mer som en tilråding om optimal praksis på konvensjonens område.»*¹⁸

Det er foreløpig utarbeidet 21 generelle kommentarer. De viktigste for denne avhandlingen er generell kommentar nr. 12 om retten til å bli hørt, og nr. 14 om barnets beste.¹⁹

2.1.2 EMK

Europarådets menneskerettighetskonvensjon (heretter EMK) ble vedtatt 4. november 1950 og trådte i kraft 3. september 1953, og inneholder hovedsakelig sivile og politiske rettigheter.²⁰ Stater som slutter seg til konvensjonen påtar seg og «sikre enhver innen sitt myndighetsområde de rettigheter og friheter som er fastlagt i konvensjonen.»²¹

Det følger av menneskerettsloven § 2 at EMK skal gjelde som norsk lov. Skulle det oppstå motstrid skal bestemmelsene i EMK, på lik linje med bestemmelsene i barnekonvensjonen ha forrang, jf. menneskerettsloven § 3. Nettopp fordi EMK er inkorporert i norsk lov, vil konvensjonen og praksis fra EMD være relevante kilder for tolkningen av norsk lov.

---

¹⁶ Høstmølingen (2012), s. 106.

¹⁷ Sigurdsen (2014), s. 47.

¹⁸ Avsnitt 44.

¹⁹ Generelle kommentarer fra FNs barnekomité.

²⁰ Høstmølingen (2012), s. 65-66

²¹ EMK art. 1.

Det kan kort poengteres at selv om de nasjonale domstolene ikke er absolutt bundet til de rettsoppfatningene EMD har gitt uttrykk for, er det kun dersom sterke grunner taler for det, at den nasjonale domstolen kan legge til grunn en annen tolkning av konvensjonen enn den som følger av EMDs avgjørelser.²² Dette henger nøye sammen med at EMDs praksis er den viktigste kilden for tolkningene av rettighetene som følger av konvensjonen.

Hvilken vekt som skal tillegges en avgjørelse fra EMD, er noe som må avgjøres konkret. Skulle det eksempelvis oppstå tvil om rekkevidden av EMDs avgjørelse, vil det ha betydning hvorvidt saksforholdet i EMD avgjørelsen kan jevnføres med den som foreligger for den nasjonale domstol.²³ Av hensynet til konsekvens og forutberegnelighet kan det også nevnes at EMD tillegger sin egen rettsanvendelse betydelig vekt.²⁴

For denne avhandlingen er det EMK artikkel 8 om retten til familieliv som står sentralt. Etter denne bestemmelsen har «enhver rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.»

2.1.3 Barnevernloven

I avhandlingen tas det utgangspunkt i gjeldende barnevernlov av 17. juli 1992 nr. 100 (heretter bvl.) Loven erstattet barnevernloven av 1953, og kom som en følge av at det var behov for en lov som var mer i samsvar med utviklingen som hadde funnet sted når det gjaldt sosiale problemer.²⁵

Formålet med loven er som det fremgår av bvl. § 1-1, å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Slik det også fremkommer av lovens forarbeider er formålsbestemmelsen viktig for barnevernstjenestens saksbehandling, da denne skal være retningsgivende for deres prioriteringer og for tolkningen av lovens bestemmelser.²⁶

Selv om det ikke uttrykkelig fremgår av bvl. § 4-12 at det skal tas hensyn til kultur ved vurderingen av eventuell omsorgsovertakelse, gjør kulturhensynet seg gjeldende gjennom inkorporeringen av barnekonvensjonen og prinsippet om barnets beste.

---

²² Rui (2009), side 100-101.

²³ Ibid.

²⁴ Elgesem (2003), side 210.

²⁵ Ot.prp.nr.44 (1991-1992), s. 10.

²⁶ Ot.prp. nr.44(1991-1992), s. 16.

2.1.4 Forarbeider og utredninger

Lovens forarbeider er kilde til forståelse av gjeldende rett, og blir som oftest tillagt stor vekt av domstolene ved løsningen av konkrete rettsspørsmål. Forarbeidene gir ikke bare uttrykk for hvilke formål og hensyn som ligger bak loven, men er også betydningsfulle som oppslagsverk for å finne relevante problemstillinger, argumenter og kilder.²⁷

Vekten av forarbeidene avhenger av en rekke forhold, blant annet av hvor klar vedkommende uttalelse er, og hvor grundig overveiet uttalelsen virker. Det har også betydning hvem den skriver seg fra, og hvorfor den ble fremsatt.²⁸

Denne avhandlingen tar først og fremst utgangspunkt i Ot. prp. nr. 44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester. Av nyere utredninger vil også NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning av det biologiske prinsipp, og NOU 2016: 16 om sikring av barns rett til omsorg og beskyttelse, anvendes.

2.1.5 Rettspraksis

De avgjørelsene som er blitt brukt i avhandlingen har jeg søkt meg frem til gjennom Lovdata. Ved å velge søkeord som «omsorgsovertakelse» «kultur» og «minoritet» fant jeg frem til en rekke avgjørelser. De sakene jeg har valgt ut, er valgt nettopp fordi kultur og kulturell bakgrunn kan ha påvirket vurderingen av foreldrenes omsorgskompetanse.

Høyesterett er øverste rettsanvender og er ansvarlig for å fastsette gjeldende rett. Høyesterettspraksis er derfor en tungtveiende rettskilde i norsk rett. Ettersom dommene fra Høyesterett er bedre gjennomarbeidet og av høyere kvalitet enn de avsagt av ting- og lagmannsretten, tillegges deres praksis langt mindre vekt.²⁹ Et moment som imidlertid kan tale for å vektlegge deres avgjørelser, er at de er bundet av de føringene Høyesterett gir.³⁰

Akkurat som med forarbeidene, vil vekten av rettspraksis avhenge av en rekke forhold, herunder blant annet av hvilken instans avgjørelsen stammer fra, og hvorvidt dommen er enstemmig eller om den er blitt avsagt under dissens.³¹

---

²⁷ Boe (2010), s. 285.

²⁸ Eckhoff (1987), s. 60-68.

²⁹ Fleischer (1988), s. 190.

³⁰ *ibid.*

³¹ Boe (2010), s. 305-309.

2.1.6 Fylkesnemndspraksis

En fylkesnemnd for barnevern og sosiale saker er et statlig organ som administrativt er underlagt Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.³² Nemnda består av en nemndleder med juridisk utdanning som fyller dommer kravene, et medlem fra det fagkyndige utvalg og et medlem som trekkes ut fra et alminnelig medlemsutvalg, jf. bvl. § 7-2.

Sammensettingen i fylkesnemnda og medlemmenes erfaring med barnevernssaker er viktige momenter som taler for at vedtakene som fattes bør tillegges vekt.³³ Ettersom medlemmene kun konsentrerer sitt virke til avgjørelser under barnevernlovgivningen, kan deres rettsopfatninger også sies å ha høy argumentasjonsverdi.³⁴

2.1.7 Juridisk teori

Juridisk eller rettsvitenskapelig teori er en rettskilde som ofte tillegges vekt i forbindelse med domstolenes avgjørelser av rettsspørsmål. Juridisk teori bidrar nemlig ikke bare til å si noe om hva den alminnelige rettsopfatningen er i dag, men kaster også lys over hva den var tidligere. Vekten avhenger av hvem som er rettsanvender, hvor grundig et problem er blitt analysert og hvor mange i litteraturen som har støttet eller gitt uttrykk for samme syn.³⁵

---

³² Eikrem (2015), s. 47.

³³ Haugli (2000), s 51.

³⁴ Andenæs (2009), s. 98-100.

³⁵ Boe (2010), s. 343-347.

3 Teori

3.1 Innholdet i rettssikkerhetsbegrepet og dens relevans for avhandlingen

Akkurat som med begrepene kultur og minoritet, finnes det ikke en allmenn definisjon av begrepet rettssikkerhet. En definisjon er imidlertid gitt i NOU 1991: 20 s. 14. Her blir rettssikkerhet forstått som:

«normer for forhold mellom den offentlige forvaltning og private rettssubjekter(...) som har som formål å sikre den private part fundamentale rettsgoder, rettigheter og menneskeverd gjennom riktige forvaltningsavgjørelser.»

Det er således hensynet til forutberegnelighet, betryggende beslutningsprosesser, rettferdighet og likhet, som utgjør de sentrale elementene i rettssikkerhetsbegrepet.³⁶ Dette betegnes også gjerne som formell rettssikkerhet og innebærer at en avgjørelse skal være innholdsmessig korrekt, med andre ord, i samsvar med gjeldende rett.³⁷ Det følger av bvl. § 7-3 første ledd at saksbehandlingen innad i forvaltningen «skal være betryggende, rask og tillitsskapende.» Når det gjelder kravet om betryggende saksbehandling, fremgår det av forarbeidene at dette gjelder alle ledd i saksbehandlingen, og at målet er å oppnå forsvarlige, velfunderte og adekvate avgjørelser.³⁸

For denne avhandlingen er det særlig det såkalte utredningsprinsippet som står sentralt. Dette går i korte trekk ut på at en sak skal være tilstrekkelig utredet og tilfredsstillende opplyst før en avgjørelse tas.³⁹ At en sak er tilstrekkelig belyst er en forutsetning for riktige avgjørelser. Dette er for at forvaltningsorganet skal ha et så godt beslutningsgrunnlag som mulig. Prinsippet kan også ses i sammenheng med forsvarlighetskravet som oppstilles i bvl. § 1-4. I forsvarlighetskravet ligger blant annet at man ser en sak fra ulike sider og avveier sakens momenter opp mot hverandre. Kravet knytter seg med andre ord til de vurderingene forvaltningen gjør.⁴⁰

I bvl. § 7-3 annet ledd oppstilles det seks grunnprinsipper for saksbehandlingen i fylkesnemnda. Ett av disse finner vi i bokstav e, hvor det heter at fylkesnemnda må «foreta en selvstendig og reell vurdering av avgjørelsesgrunnlaget.» Fylkesnemnda skal altså ikke legge barnevernstjenestens vurderinger ukritisk til grunn.

---

³⁶ Bernt (2007), s. 374-387.

³⁷ *ibid.*

³⁸ Ot. prp. nr. 76 (2005-2006), s. 28.

³⁹ NOU 2016:17, s. 40.

⁴⁰ Eckhoff (2014), s. 193-196.

For at barnas og foreldrenes rettsikkerhet skal bli best mulig ivaretatt kreves det videre at det ligger et godt fagarbeid bak beslutningene. Her spiller de sakkyndige for barnevernstjenesten en viktig rolle. Med sakkyndig menes:

*«en person som i kraft av utdanning, oppøvde ferdigheter eller erfaring forventes å ha kunnskap på et spesifikt fagområde ut over det som kan regnes som allmennkunnskap, og tilstrekkelig til at systemet, offisielt/rettslig, har tillit til den sakkyndiges faglig funderte mening om et forhold eller faktum innen sitt ekspertområde.»*⁴¹

På barnevernsområdet vil en sakkyndig utredning ikke bare ha som formål å utrede et saksforhold. Utredningen vil også være en del av beslutningsgrunnlaget når barnevernstjenesten, fylkesnemnda og domstolene skal ta stilling til hvorvidt det skal fattes vedtak om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12.⁴² Som det også fremgår av retningslinjene for sakkyndig arbeid, skal den sakkyndige «utføre et faglig godt arbeid innenfor rammer preget av komplekse sosiale og kulturelle temaer»⁴³ Den sakkyndige skal også utrede betydningen av eventuelle ulikheter i kultur.⁴⁴

Dersom det ikke tas høyde for alminnelige kulturelle forskjeller i saker om omsorgsovertakelse, står ikke bare barnevernstjenesten, men også fylkesnemnda og domstolene i fare for å trekke feilaktige konklusjoner som følge av kulturelle misforståelser, noe som kan føre til unødvendige inngrep i retten til familieliv.

---

⁴¹ Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernssaker for barnevernstjenesten, fylkesnemnda og domstolen, pkt. 3. 2, s. 13.

⁴² Ot. prp. nr. 68 (2007-2008) s. 9-10.

⁴³ Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernssaker for barnevernstjenesten, fylkesnemnda og domstolen, pkt. 5. 6, s. 30.

⁴⁴ *ibid.*

3.2 Grunnleggende prinsipper på barnevernsrettens område

Barnevernretten bygger på fire grunnleggende prinsipper, herunder legalitetsprinsippet, det biologiske prinsipp, prinsippet om barnets beste, og det mildeste inngreps prinsipp. Prinsippene er av rettslig karakter og skal bidra til at saksbehandlingen skjer på en betryggende måte, og at barnas og foreldrenes rettssikkerhet blir ivaretatt. I den videre fremstillingen skal jeg redegjøre for disse prinsippene, med hovedvekt på det biologiske prinsipp og prinsippet om barnets beste.

3.2.1 Legalitetsprinsippet

Legalitetsprinsippet er en overordnet rettsregel og prinsipp som i korte trekk går ut på at myndighetene må ha hjemmel i lov for å gjøre inngrep i borgernes rettssfære. Det var imidlertid først ved Grunnlovsendringene i 2014 at legalitetsprinsippet ble lovfestet gjennom Grunnloven § 113. Før endringene var det mest naturlig å betrakte legalitetsprinsippet som et ulovfestet konstitusjonelt prinsipp.⁴⁵ Den nye Grunnloven § 113 fastslår at «myndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov.»

Legalitetsprinsippet setter således en skranke for forvaltningens myndighetsutøvelse, idet det ikke kan treffes vedtak om omsorgsovertakelse uten at det foreligger hjemmel i lov. Tiltaket må også være i samsvar med EMK art. 8 (2) hvor det heter at det ikke må skje noe inngrep av det offentlige, med mindre dette er:

«i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

Ettersom det er hensynet til barnet som er bakgrunnen for tvangsbruken mot foreldrene, kan et alt for strengt hjemmelskrav krenke barnets rett til beskyttelse. Det biologiske prinsipp og det mildeste inngreps prinsipp vil som oftest tale i foreldrenes favør. Dette er noe som kan gå hardt ut over barnet som da må finne seg i å leve i en utilfredsstillende omsorgssituasjon. Det er på bakgrunn av dette at det kan argumenteres for et lempeligere legalitetsprinsipp.⁴⁶

---

⁴⁵ Skjerdal (2001), s. 342.

⁴⁶ Stang (2012), s. 175.

3.2.2 Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp går ut på at barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, så langt det er mulig og til det beste for barnet. Selv om det ikke finnes en egen bestemmelse som hjemler det biologiske prinsipp, finner vi utslag av prinsippet blant annet i bvl. § 4-16 tredje setning om oppfølging av vedtak om omsorgsovertakelse, i bvl. § 4-19 om samværsrett, og i bvl. § 4-21 om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse.

Det biologiske prinsipp kommer også indirekte til uttrykk gjennom Grunnlovens § 104 (3) hvor det heter at barnets utvikling skal skje «fortrinnsvis i egen familie.» Prinsippet er også forankret i EMK art. 8 om retten til familieliv og barnekonvensjonens artikkel 9 (1) som sier at statene skal garantere at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje.

Av St. meld. Nr. 39 (1995-1996) fremgår det at det biologiske prinsipp skal være styrende ved tolkningen av loven. Om betydningen av det biologiske prinsipp kan det vises til sosialutvalgets utredning av 1985 hvor det fremgår at:

«det er et grunnleggende prinsipp i vårt samfunn at foreldrene selv sørger for sine barn. Selv om det påvises svikt hos foreldrene i deres forhold til barna – kanskje problemer av alvorlig karakter – er utgangspunktet derfor at problemene primært bør søkes bedret ved hjelpetiltak. Et annet utgangspunkt ville bryte radikalt med de rådende normer og verdisyndpunkt, og forutsette en helt annen samfunnsstruktur enn den vi har i dag.»⁴⁷

I etterkant av utredningen har regjeringen tatt opp spørsmålet om hvilken betydning det biologiske prinsipp bør ha i fremtiden. I NOU 2012:5 bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet, ble nemlig et nytt prinsipp lansert, kalt det utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp. Tilknytningsteori går i korte trekk ut på at barn tilknytter seg forskjellig avhengig av det emosjonelle samspillet mellom barnet og dets omsorgsgivere.⁴⁸ Selv om det biologiske prinsipp ikke ble drøftet i utredningen, ble det henvist til sosialutvalgets utredning av 1985.

Tilknytningsprinsippet ble også nevnt i Rt. 2012 s. 1832 hvor saken gjaldt omfang av samvær etter omsorgsovertakelse. Retten fremhevet her følgende:

---

⁴⁷ NOU 2012: 5, s. 42.

⁴⁸ Killén, (2003), s. 573.

«Utvalget anbefaler at det etableres et fjerde førende prinsipp for vurdering av vanskelige avgjørelser i barnevernssaker. Bakgrunnen er at en for stor vektning av egenverdien av det biologiske prinsipp kan føre til at barnet vokser opp under ugunstige omsorgsbetingelser dersom tilknytningen og relasjonsutviklingen mellom barnet og omsorgspersonene er svak.» (s. 86)

Også i juridisk teori har det blitt viet en del plass til tilknytningsprinsippet. I artikkelen «det biologiske prinsipp- På vei ut?» viser Vigdis Bunkholt til ekspertutvalget som ble utvalgt av regjeringen til å utrede det biologiske prinsipp. Ekspertutvalget fremhevet her at det ikke foreligger tilstrekkelig forskning som støtter ideen om at det er av avgjørende betydning for barnet å vokse opp med sine biologiske foreldre.⁴⁹ Ettersom tilknytningsprinsippet enda ikke har blitt lovfestet, må det biologiske prinsipp stadig betraktes som det førende prinsipp i barnevernretten.

3.2.3 Barnets beste

Barnets beste er det overordnede prinsippet i barnevernet og skal ivaretas i alle vurderinger som berører barn. I formålsbestemmelsen i bvl. § 4-1 er det slått fast at det «skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet» Tilsvarende bestemmelse er nedfelt i FNs barnekonvensjon artikkel 3 (1) hvor det fremkommer at:

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter, eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.»

Mens det etter barnevernloven skal legges «avgjørende vekt» på barnets beste, skal det etter barnekonvensjonens artikkel 3 (1) kun være «et grunnleggende hensyn.» Vi kan se her at det har blitt tatt høyde for at det kan oppstå situasjoner hvor andre rettslige interesser, som for eksempel foreldrenes interesser, kan ha like stor vekt som barnets. Hensynet til barnets beste er derfor ikke enerådende; det skal foretas en interesseavveining mellom barnets og foreldrenes interesser. Om denne interesseavveiningen fremgår det blant annet av dommen Sommerfeldt v. Germany at:

«Article 8 requires that the domestic authorities should strike a fair balance between the interests of the child and those of the parents and that, in the balancing process, particular

---

⁴⁹ Bunkholdt (2013), s. 53-54.

importance should be attached to the best interests of the child which, depending on their nature and seriousness, may override those of the parents. »⁵⁰

Også barnekonvensjonens artikkel 3(2) presiser at det skal tas hensyn til foreldrenes rettigheter og interesser. Barnevernstjenesten er med andre ord forpliktet til å sikre en balanse mellom barnets rett til beskyttelse på den ene siden, og familiens rett til beskyttelse mot urettmessige inngrep fra det offentlige, på den andre.⁵¹ Likevel, skulle det oppstå motstrid mellom barnets og foreldrenes interesser, er det hensynet til barnet som skal tillegges avgjørende vekt. Det at barnets grunnleggende behov for beskyttelse og omsorg skal vektlegges fremfor foreldrenes rettigheter, samsvarer også med formålsbestemmelsen i bvl. § 1-1.⁵²

Det finnes ikke en egen definisjon av begrepet barnets beste, og den vide ordlyden åpner i stor grad for konkret skjønnsutøvelse. Imidlertid har vi en rekke retningslinjer for hvilke momenter som kan trekkes inn i barnets beste- vurderingen. Her kan man se hen til barnekomiteens generelle kommentar nr. 14, hvor det fremkommer at de viktigste elementene i vurderingen, er hensynet til barnets mening og dets identitet. Når det gjelder barnets rett til identitet, innbefatter dette egenskaper som kjønn, seksuell legning, nasjonal opprinnelse, religion og livssyn, kulturell identitet og personlighet. Andre elementer som kan trekkes inn i vurderingen er hensynet til bevaring av familiemiljøet og opprettholdelse av familierelasjoner, beskyttelse og sikkerhet for barnet, barnets sårbarhetssituasjon, og barnets rett til helse.⁵³

Det følger videre av bvl. § 6-3 første ledd at barnet har en rett til å uttale seg før det tas en avgjørelse i en sak som berører barnet. Dette gjelder alle barn som har fylt 7 år, men også yngre barn, som er i stand til å danne seg egne synspunkter. Også i barnekonvensjonen artikkel 12 (1) fastslås det at partene «skal garantere» barnets rett til å gi uttrykk for sine synspunkter. Slik det presiseres i generell kommentar nr. 12 gir dette uttrykk for en kraftfull juridisk term som ikke etterlater noe rom for skjønn.⁵⁴ Vekten av barnets synspunkter derimot, må vurderes konkret i lys av barnets alder og modenhet. Med modenhet siktes det til barnets evne til å forstå og vurdere de implikasjoner en sak har.⁵⁵

---

⁵⁰ Avsnitt 64.

⁵¹ Lassen (1998), s. 148.

⁵² Prop. 106 L (2012-2013), s. 83.

⁵³ Generell kommentar nr. 14, avsnitt 6.

⁵⁴ Generell kommentar nr 12, avsnitt 19.

⁵⁵ *ibid.* Avsnitt 30.

3.2.4 Det mildeste inngreps prinsipp

Det mildeste inngreps prinsipp går ut på at det ikke skal gjøres større inngrep i barnets omsorgssituasjon enn det som er nødvendig for å ivareta barnets interesser. Prinsippet er uttrykkelig fastsatt i bvl. § 4-12 annet ledd hvor det heter at:

«et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-1 »

Det mildeste inngreps prinsipp kan med dette ses på som et utslag av en generell norm om at borgerne ikke skal pålegges noen byrder ut over det som er nødvendig.⁵⁶ Det kan derfor ikke fattes vedtak om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12, med mindre mildere hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig for å skape tilfredsstillende omsorg for barnet. Hjelp skal som utgangspunkt gis i hjemmet og plassering utenfor skal være siste utvei.⁵⁷ Dette samsvarer også med det biologiske prinsipp.

---

⁵⁶ NOU 2016: 16, s. 65.

⁵⁷ Innst. O. nr. 80 (1991-92), s. 15.

3.3 Vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12

En omsorgsovertakelse innebærer at det treffes vedtak om at omsorgen fratras barnets foreldre og overføres til det offentlige. Når barnet havner i et fosterhjem eller institusjon, er det fosterforeldrene eller institusjonen som utøver den daglige omsorgen for barnet på vegne av barnevernstjenesten, jf. bvl. § 4-30 annet ledd. Fordi omsorgsovertakelse er et sterkt inngripende tiltak, oppstiller bvl. § 4-12 strenge vilkår som må være oppfylt for at barnevernstjenesten skal kunne overta omsorgen for barnet. Etter første ledd kan det kun treffes vedtak om omsorgsovertakelse:

- a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling,*
- b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrequende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring,*
- c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet,*
- d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet.*

Bestemmelsen er utformet som en «kan» regel, noe som innebærer at selv om vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt, er barnevernstjenesten likevel ikke forpliktet til å fatte vedtak. Nemnda og retten må foreta en konkret skjønnsmessig vurdering, hvor konsekvensene av å la barnet vokse opp hos sine biologiske foreldre, må veies opp mot den belastningen det vil innebære for barnet å bli plassert, eksempelvis i fosterhjem. Bestemmelsen må da også ses i sammenheng med kravet etter bvl. § 4-12 annet ledd, hvor det fremgår at et vedtak om omsorgsovertakelse må være «nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i», og at vedtak ikke kan fattes dersom det «kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-11.»

Bestemmelsen må videre ses i sammenheng med EMK artikkel 8 (2) hvor det fremgår at omsorgsovertakelsen må være «nødvendig i et demokratisk samfunn»

I den videre fremstillingen vil jeg se nærmere på de materielle vilkårene som må være oppfylt for at en eventuell omsorgsovertakelse skal kunne finne sted. Ettersom jeg i drøftelsedelen av denne avhandlingen kun vil vurdere saker som knytter seg til vilkårene etter bvl. § 4-12 bokstav a, og c, vil jeg ikke redegjøre for vilkårene etter bokstav b og d.

3.3.1 Omsorgssvikt som alternativt vilkår, jf. bvl. § 4-12 bokstav a

Inngrepskriteriene i bvl. § 4-12 bokstav a legger opp til en svært skjønnsmessig vurdering, da det enten må foreligge «alvorlige mangler» ved den daglige omsorgen, eller til den «personlige kontakt og trygghet» Formuleringen «alvorlige mangler» gir uttrykk for en streng norm, noe som også presiseres i lovens forarbeider, hvor det forutsettes at situasjonen må være: «forholdsvis klart uholdbar ikke- ethvert avvik fra det man kan kalle vanlige normer eller situasjoner skal gjøre det berettiget å treffe vedtak om omsorgsovertakelse.»⁵⁸ Det kan også slutes av ordlyden at uttrykket «alvorlige mangler» avgrenser mot mindre alvorlige mangler ved omsorgssituasjonen.

Hverken forarbeider eller juridisk teori sier noe om hva som ligger i uttrykket «klart uholdbar.». Slik det fremgår av Innst. O. nr. 80 (1991-1992) er dette noe om må vurderes konkret. Ut i fra en naturlig ordlydsforståelse tolker jeg uttalelsen slik at terskelen for å fatte vedtak om omsorgsovertakelse, må anses å være svært høy. Når det gjelder alternativet «alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får» skriver dette seg til mangler i forhold til den daglige fysiske, og materielle omsorgen. Sentralt i den materielle omsorgen står blant annet barnets behov for trygge boforhold, mat, klær, samt oppfølging av helse.⁵⁹

I forarbeidene blir formuleringen «personlig kontakt og trygghet» presisert som tilfeller hvor «det foreligger en følelsesmessig avvisning» eller der tvang, vold eller psykiske lidelser «skaper fysisk eller psykisk utrygghet»⁶⁰ Her blir det også vist til NOU 1982: 26 hvor det er listet opp ulike former for mishandling og omsorgssvikt. Her kan det nevnes passiv fysisk og psykisk mishandling. Dette omfatter grov understimulering og likegyldighet, og mangel på konsekvens og forståelighet i oppdragelsen. I følge proposisjonen vil også fysisk og psykisk utrygghet for barnet som er skapt gjennom tvang og vold i hjemmet falle inn under alternativet.⁶¹

I møte med fremmedkulturelle familier kan det oppstå en del utfordringer i kartleggingen og vurderingen av foreldrenes omsorgssituasjon. Dette gjelder særlig i forhold til foreldrenes evne til å gi barnet emosjonell omsorg, samt evne til å ta barnets perspektiv, såkalt mentaliseringsevne. Imidlertid må det: «utvises forsiktighet når en omsorgsovertakelse alene er begrunnet med mangler i den emosjonelle omsorgen. Når det gjelder mentaliseringsevne, må det

---

⁵⁸ Ot. prp. nr. 44 (1991-1992), s. 110.

⁵⁹ Ofstad (2015), s. 146- 148.

⁶⁰ Ot. prp. nr. 44 (1991-1992), s. 110.

⁶¹ *ibid.*

tas hensyn til at ulike kulturer omtaler følelser ulikt.»⁶² Med andre ord må det tas høyde for at det som man i Norge kanskje vil karakterisere som omsorgssvikt, på grunn av kulturelle forskjeller, kan være «legitim variasjon i foreldrepraksiser.»⁶³

3.3.2 Voldsutøvelse som alternativt vilkår, jf. bvl. § 4-12 bokstav c

Bvl. § 4-12 første ledd bokstav c tar sikte på omsorgsovertakelse i de tilfeller hvor barnet blir utsatt for mishandling eller andre grove overgrep i hjemmet. Det fremgår av forarbeidene at bestemmelsen er ment å omfatte både fysisk mishandling, herunder seksuelle overgrep, psykisk sjikane, trakassering og vedvarende mindre overgrep. Mildere former for fysisk og psykisk vold vil som regel falle inn under alternativet i bokstav a.⁶⁴

Når det kommer til vold mot barn i etniske minoritetsfamilier har psykolog Judith van der Weele kommet med en rekke refleksjoner rundt det som betegnes som oppdragervold. Hun skiller mellom fire ulike typer vold, herunder (1) oppdragervold, (2) vold som skyldes skadelige familietradisjoner, (3) vold som skyldes foreldrenes frustrasjon og (4) systematisk vold.⁶⁵ Van der Weele tar høyde for en nyansering både når det gjelder intensjon og alvorlighetsgrad. Hun hevder at oppdragervold utøves fordi foreldrene betrakter dette som god oppdragelse. Det kan argumenteres at slik vold kan «bearbeides med gode pedagogiske intervensjoner i et kultursensitivt perspektiv.»⁶⁶

Et sentralt spørsmål i forhold til bokstav c, er om et enkelt overgrep er tilstrekkelig til å frata foreldrene omsorgen for barnet. Forarbeidene besvarer dette negativt: «Bestemmelsen vil ikke kunne brukes bare på grunn av et enkelt overgrep dersom barneverntjenesten likevel vurderer hjemmesituasjonen som tilfredsstillende for barnet.»⁶⁷

---

⁶² Aarset, M, og Bredal, A (2018): Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter, s. 134.

⁶³ *ibid.* s. 178.

⁶⁴ Ot. prp. nr. 44 (1991-1992), s. 43.

⁶⁵ Letvik (2016) All vold er skadelig, men det er forskjell på vold.

⁶⁶ Aarset, M, og Bredal, A (2018): Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter, s. 98.

⁶⁷ Ot. prp. nr. 44 (1991-1992), s. 111.

3.4 Hjelpetiltak etter bvl. § 4-4

Dersom det skulle foreligge en uforsvarlig omsorgssituasjon etter bvl. § 4-12 første ledd, skal det videre vurderes om omsorgsovertakelsen er nødvendig etter annet ledd. Kravet om nødvendighet kan ses på som en sikkerhetsventil da den kan forhindre at det fattes et vedtak om omsorgsovertakelse som er unødvendig. Et vedtak om omsorgsovertakelse kan derfor ikke treffes «dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § bvl. § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-11», jf. § 4-12 annet ledd, annet punktum.

Bvl. § 4-4 første ledd fungerer nærmest som en formålsparagraf med generelle retningslinjer for barnevernstjenesten. Målet med hjelpetiltak er som det fremgår av første ledd annet punktum, å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien. Loven oppstiller ikke noe krav om at hjelpetiltak skal ha vært forsøkt. Det er nok at hjelpetiltak er blitt vurdert og funnet ikke å være tilstrekkelig til å sikre barnet en tilfredsstillende omsorgssituasjon. Det er viktig å påpeke at hjelpetiltak først og fremst skal være basert på frivillighet.⁶⁸

Bvl. § 4-4 annet ledd oppstiller vilkårene for å iverksette hjelpetiltak. Disse er langt mildere enn vilkårene for omsorgsovertakelse, da det er tilstrekkelig at barnet på grunn av forholdene i hjemmet har «særlige behov» for et hjelpetiltak. Dette vil etter en naturlig språklig forståelse innebære at det enkelte barn må ha et behov utover det barn i alminnelighet vil ha.⁶⁹ For å presisere kan hjelpetiltak altså være rettet mot både barn og foreldre, men skal være begrunnet i barnets behov. Av forarbeidene fremgår det også at det kun skal benyttes tiltak som man med stor sikkerhet vet vil fungere.⁷⁰

Dette er noe som kan skape særlige utfordringer for barnevernstjenesten når de kommer i kontakt med familier med en annen kulturell bakgrunn. Det kan tenkes at barnevernet iverksetter en rekke hjelpetiltak overfor familier med en annen kulturell bakgrunn, men at de som følge av manglende kulturkompetanse ikke tilbyr familien de hjelpetiltak de virkelig har behov for, som for eksempel veiledning rundt norske oppdragelsesmetoder. Den fremste utfordringen knytter seg imidlertid til tilfeller hvor foreldrene ikke erkjenner at de har utøvet vold, eller ikke forstår hvorfor de må endre sin adferd overfor barnet.

I forskningsrapporten utarbeidet av Aarset og Bredal blir denne utfordringen eksemplifisert ved å vise til et typisk møte mellom en norsk saksbehandler og et foreldrepar med en annen kulturell bakgrunn. Her ble foreldrene spurt om hva de ønsket råd og veiledning om. Foreld-

---

⁶⁸ Christiansen (2016), s. 100-104.

⁶⁹ Ofstad (2015), s. 80-82.

⁷⁰ Prop. 72 L (2014-2015), pkt. 6.2.3.

rene som da hadde utøvet vold overfor barna sine, fortalte saksbehandleren at de ønsket at noen som ikke kjente familien deres skulle komme hjem til dem og fortelle barna deres at de måtte gjøre leksene sine. Far fortalte så videre at han ønsket at barna deres skulle få en god utdanning og en jobb de kunne leve av. Da saksbehandleren deretter spurte foreldrene om de kunne tenke seg råd og veiledning, ristet de begge på hode. Møtet ble oppsummert slik:

«Barneverntjenesten opplever at foreldrene ikke ser problemene som er i familien, siden de spør om de kan få noen til å komme hjem dit for fortelle barna hva de skal gjøre og ikke gjøre. Barneverntjenesten ser det som meget bekymringsverdig at foreldrene ikke ser alvorret i det dem har utsatt barna sine for.»⁷¹

Saksbehandler fokuserte altså kun på at foreldrene ikke innrømmet vold. I følge rapporten er det et gjennomgående problem at mislykket veiledning forstås som uttrykk for foreldrenes manglende endringspotensiale.⁷² Som advokat og barnerettsforkjemper Cecilia Dinardi også uttaler, skal barnevernstjenesten foreta en kartlegging av familien:

«dernest skal tjenesten kunne vurdere nærmere hvordan eller hvorvidt voldsbruken kan avhjelpes gjennom hjelpetiltak. Foreldrenes kulturelle bakgrunn kan, på linje med deres helsesituasjon og sosioøkonomiske bakgrunn, ha betydning ved kartleggingen av voldsbruk.»⁷³

Som hun videre fremhever har ikke dette nødvendigvis noe med å vise respekt for andres kultur å gjøre, men snarere om hvordan man forstår foreldre med en annen kulturell bakgrunn.⁷⁴

Avslutningsvis, bare for å presisere hvor viktig det er at hjelpetiltak skal forsøkes, kan det kort vises til Rt. 1999 s. 1883, hvor kommunen anførte at det ikke kunne iverksettes hjelpetiltak, idet foreldrene ikke var villige til å samarbeide med barnevernstjenesten. Høyesterett uttalte at dette var «en utfordring barnevernstjenesten måtte ta» (s. 1890) Selv om denne saken ikke gjaldt en familie med en annen kulturell bakgrunn, må det trekkes frem at kulturelle forskjeller kan vanskeliggjøre barnevernstjenestens beslutning om hvorvidt det skal iverksettes hjelpetiltak eller ikke. I slike tilfeller må det kreves større innsats fra barnevernstjenesten.

---

⁷¹ Aarset, M, og Bredal, A (2018) Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter, s. 64.

⁷² *ibid.* s. 70.

⁷³ Dinardi (2015) Barnevern i et kulturelt perspektiv.

⁷⁴ *ibid.*

4 Minoritetsforeldres rettssikkerhet i møte med barnevernet, fylkesnemnda og domstolene

4.1 Innledning

I denne delen av avhandlingen skal jeg vurdere til sammen 11 dommere, avsagt av Høyesterett, fylkesnemnda, ting- og lagmannsretten. Her vil jeg undersøke hvordan hensynet til kultur vektlegges i hver enkelt sak, og hvordan dette hensynet vektet mot andre hensyn. Videre vil jeg trekke frem eventuelle svakheter og kritikkverdige forhold ved dommene. Etter å ha foretatt en grundig redegjørelse av sakens faktum, vil jeg foreta en egen vurdering med den hensikt å kaste lys over spørsmålet om hvorvidt foreldrenes rettssikkerhet blir tilstrekkelig ivare tatt. Etter gjennomgangen av alle sakene vil jeg i pkt. 4.6 foreta en kort oppsummering av mine funn.

4.2 Hensynet til kultur i saker om omsorgsovertakelse satt av Høyesterett

For denne avhandlingen har jeg kun funnet to saker angående omsorgsovertakelse der hensynet til kultur har spilt en viktig rolle, herunder Rt. 1997 s. 170 og Rt. 2015 s. 110. For denne avhandlingen skal jeg kun foreta en vurdering av førstnevnte, ettersom det her ble hevdet at det var blitt trukket feilaktige konklusjoner som følge av kulturelle forskjeller. Som redegjort for tidligere i avhandlingens kapittel 2 pkt. 2.1.5, har jeg kun valgt å ta for meg saker der kultur og kulturell bakgrunn kan ha påvirket vurderingen av foreldrenes omsorgskompetanse. Dette var ikke tilfelle i Rt. 2015 s. 110.

Saken gjaldt overprøving etter tvistemålsloven kapittel 33 av vedtak om omsorgsovertakelse av en seks år gammel gutt, hvis biologiske foreldrene begge var av pakistansk opprinnelse. Bakgrunnen for omsorgsovertakelsen var guttens ernærings situasjon som ble ansett av barnevernstjenesten å være så alvorlig, at det ble truffet hastevedtak om at gutten skulle plasseres i et beredskapshjem. Kort tid senere ble han flyttet videre til et fosterhjem, med sikte på langtidsplassering.

De to sakkyndige som ble oppnevnt av Høyesterett var svært uenige om hvorvidt foreldrene burde få tilbake omsorgen for sin sønn. Psykolog 1, mente det ville være til barnets beste å vokse opp med sine biologiske foreldre. Han stilte seg svært kritisk til barnevernets observasjoner og mente de hadde trukket feilaktige konklusjoner som følge av kulturelle forskjeller, samt at det forelå manglende faglig kompetanse hos de som hadde observert forholdet mellom mor og barn. Psykolog 2, på den annen side var ikke enig med den første psykologens obser-

vasjoner, og mente at en tilbakeføring ville være til skade for gutten. Han beskrev morens håndtering av gutten som «meget spesiell og bekymringsfull.» (s.178)

Høyesterett gikk grundig inn i hensynet til barnets identitet og vektla den egenverdi det har å vokse opp med ens biologiske foreldre: «jeg antar at det også vil være positivt for hans identitetsfølelse og selvbylde, at han får vokse opp sammen med sine biologiske foreldre og også får vokse seg inn i deres livsform, kultur og religion.» (s. 177) Denne verdien, mente Høyesterett, forsterkes når fosterforeldrene har en annen etnisk, religiøs og kulturell bakgrunn enn de biologiske foreldrene.

Det som var særlig utfordrende i saken var det faktum at gutten hadde bodd i et norsk fosterhjem i nesten fem år og således fått en sterk tilknytning til sin fosterfamilie. Han var blitt oppdratt som norsk i en familie med norske tradisjoner. Retten valgte likevel å legge avgjørende vekt på barnets identitet og det biologiske prinsipp. Disse elementene ble også veid opp mot barnets helsesituasjon. Høyesterett mente at barnets manglende vekst og vektøkning ikke kunne belastes moren, da disse skyldtes mangel på D – vitamin og jernmangel. På bakgrunn av dette konkluderte Høyesterett med at foreldrene hadde den nødvendige omsorgsevnen til å ta seg av gutten.

Vedtak om omsorgsovertakelse ble med dette opphevet og gutten ble tilbakeført til sine biologiske foreldre. Dommen ble avsagt under dissens 4-1. Mindretallet vektla psykolog 2 sine uttalelser om mors håndtering av barnet.

Nå over til min vurdering. I denne saken ble det biologiske prinsipp grundig vurdert opp mot hensynet til barnets tilknytning til fosterforeldrene. Hensynet til kulturell bakgrunn ble videre brukt som et støtteargument for å understreke betydningen av det biologiske prinsipp. Det mest sentrale element som ble trukket inn i barnets beste- vurderingen, var barnets rett til kulturell identitet. På bakgrunn av dette kan det raskt konkluderes med at barnets og mors rettsikkerhet i denne saken, ble ivaretatt. På den annen side er det flere kritikkverdige forhold som kan trekkes frem. Disse kritikkverdige forholdene knytter seg hovedsakelig til barnevernets og Høyesteretts vurdering av mors kulturelle bakgrunn. Mors omsorgsevne ble nemlig ikke vurdert i lys av hennes kulturelle bakgrunn.

Psykolog 2 beskrev som nevnt mors håndtering av barnet som «meget spesiell og bekymringsfull.» Problemet er at han verken eksemplifiserte eller forklarte dette noe nærmere. Dette gjør det vanskelig å ta stilling til om psykologen muligens kan ha lagt en norsk fortolkningsramme til grunn for sin forståelse av omsorgssituasjonen, med andre ord at han kan ha trukket feilaktige konklusjoner som følge av at han ikke tok høyde for alminnelige kulturelle forskjeller. Det gjør det også vanskelig å ettergå hans vurdering og trekke slutninger om hva som ble

vektlagt. Således blir det bare en antakelse at han la en norsk fortolkningsramme til grunn for sin forståelse av omsorgssituasjonen.

Dersom mors sviktende omsorgsevne kunne forklares med utgangspunkt i kulturelle forskjeller, oppstår også spørsmålet om barnevernstjenesten eventuelt kunne ha satt inn hjelpetiltak for å avhjelpe mors manglende omsorgsevne. Vi får ingen opplysninger om hvorvidt hjelpetiltak ble vurdert eller forsøkt. Hva så med Høyesterett sin vurdering?

Psykolog 1 mente at det var blitt trukket feilaktige konklusjoner som følge av kulturelle forskjeller. Høyesterett tok ikke stilling til dette. Det vil si, han viste til psykologens uttalelser om at miljøarbeiderens rapporter bygde på misforståelser som følge av «språkproblemer, og at miljøarbeiderne ikke hadde den nødvendige faglige kompetanse.» (s. 176) Høyesterett viste altså til problemene knyttet til kommunikasjonssvikt og manglende faglig kompetanse, men ikke til at det kunne ha blitt trukket feilaktige konklusjoner som følge av kulturforskjeller.

Retten utøvet imidlertid en viss kultursensitivitet ved tolkningen av mors omsorgsevne da retten uttalte at mor hadde «omsorgen alene i en kultur som var fremmed for henne.» (s. 175) Mors kulturelle bakgrunn var således et relevant element i saken, men som retten, etter min mening ikke tok tilstrekkelig stilling til. Med unntak av at mor opprinnelig kom fra Pakistan, får vi ingen andre opplysninger om henne.

En mulig forklaring på hvorfor Høyesterett ikke tok stilling psykologens bemerkninger, kan skyldes barnets helsesituasjon som på det aktuelle tidspunktet ble beskrevet som «særlig alvorlig» (s. 171) Høyesterett vektla som nevnt at barnets helseproblemer ikke kunne belastes moren, da disse skyldtes mangel på D-vitamin og jernmangel. Retten påpekte også at disse problemene vedvarte i lang tid også etter omsorgsovertakelsen. Disse forholdene kunne derfor ikke sies å skyldes foreldrenes manglende omsorgsevne slik som psykologen oppnevnt av barnevernstjenesten, la til grunn. Dette var et viktig moment Høyesterett vektla i sin vurdering av om gutten skulle tilbakeføres til sine biologiske foreldre.

Etter mitt skjønn ble mors rettssikkerhet i denne saken delvis ivaretatt, da retten vektla den betydning det har for barn å vokse opp med sine biologiske foreldre. Jeg vil her presisere at det ikke er av avgjørende betydning for at foreldrenes rettssikkerhet skal kunne ivaretas, at det har blitt lagt avgjørende vekt på det biologiske prinsipp eller hensynet til kultur. Det ville i så fall stride med hensynet til barnets beste. Det er med hensyn til rettssikkerheten viktig at alle momenter som kan ha betydning for sakens utfall, blir tilstrekkelig utredet av barnevernstjenesten, vurdert av retten og veid opp mot andre hensyn. Dette fordi en mangelfull utredning og manglende vurderinger kan lede til en unødvendig omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. Desto inngripende et vedtak er, jo strengere er kravet til forsvarlig saksbehandling.

Høyesterett har uansett lagt klare føringer på at hensynet til kultur skal tillegges betydelig vekt, dvs. i denne saken ble kultur vektlagt som et viktig element i barnets beste- vurderingen. Mest interessant i den videre fremstillingen blir derfor å se om fylkesnemnda, ting- og lagmannsretten trekker inn foreldrenes kulturelle bakgrunn i sine vurderinger, eller om det, som i denne saken, ikke blir tatt stilling til.

4.3 Hensynet til kultur i saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12, alternativ a

I dette delkapittelet skal jeg vurdere to avgjørelser fra fylkesnemnda, én fra tingretten, og to fra lagmannsretten. Felles for disse er at de alle knytter seg til omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 alternativ a om omsorgssvikt. Akkurat som med Rt. 1997 s. 170 vil jeg starte med en grundig redegjørelse av sakens faktum, før jeg går over på en vurdering av dommen. Jeg starter med de to avgjørelsene satt av fylkesnemnda, herunder FNV-2012-329 og FNV-2014-1-TRL.

4.3.1 FNV- 2012- 329

FNV-2012-329 gjaldt sak om omsorgsovertakelse av en tre år gammel jente, hvis mor var Rom- kvinne. Etter å ha blitt kastet ut av bestemorens leilighet i 2010 ble familien plassert i en institusjon og kort tid senere inn på en annen institusjon. I 2011 sendte politiet bekymringsmelding til barnevernstjenesten hvor det fremkom at jenta hadde vært vitne til familievold. I rapporten fra institusjon N- beredskapshjemsavdeling fremgikk det at det var tale om en jente: «med en fortsatt forhøyet risiko for å utvikle emosjonelle vansker, spesielt dersom hun får flere omsorgserfaringer preget av ustabilitet, konflikter/vold og manglende sensitivitet.» Jentas helsesituasjon var meget alvorlig: hun ble født med hull i hjerteveggen og var også undervektig.

Advokaten anførte på vegne av kommunen at mor hadde mottatt hjelp fra både sykehus, institusjon N, av barnevernstjenesten og av NAV, uten at dette hadde medført varige endringer hos mor, som også hadde uteblitt fra flere tiltak. Han anførte videre at det forelå mangler ved mors omsorgsevner, idet hun ikke klarte å gi datteren den utviklingsstøttende omsorgen hun hadde behov for, samt at det forelå mangler ved den personlige kontakt og trygghet. Advokaten viste videre til RG-2007-1012 som viser at kulturaspektet ikke kan tillegges særlig betydning når det etter en helhetsvurdering vil være til det beste for barnet å bli plassert.

For nemnda argumenterte morens advokat med at barnevernstjenesten ikke hadde tatt hensyn til hennes kulturelle bakgrunn, og at det manglende kulturperspektivet hadde bidratt til at hun

var blitt kritisert for adferd som er normal innenfor sigøynerfamilier. Han viste til både Europarådskonvensjonen om minoritetsrettigheter og barnekonvensjonens artikkel 30.

Fylkesnemnda uttrykte sterkt bekymring over jentas helsesituasjon og det at mor gjennom hele sitt liv hadde levd i en konflikt mellom å leve i tråd med rom-folkets kultur og norsk kultur. Nemnda viste så til lagmannsrettens uttalelser:

«Ved vurderingen av hva som er til barnets beste, vil det være riktig og nødvendig å ta hensyn til barnets kulturbakgrunn, og til en risiko for at gjennomføring av et tiltak vil innebære at barnet mister kontakten med denne bakgrunnen. Samtidig må det være slik at dersom et tiltak, etter en helhetsvurdering som også tar hensyn til barnets kulturbakgrunn, må anses å være til barnets beste, vil ikke hensynet til den kulturelle bakgrunnen være til hinder for gjennomføring av tiltaket.»

Fylkesnemnda gikk så videre til å vurdere hvorvidt mors manglende omsorgsevne kunne avhjelpes med hjelpetiltak. Nemnda mente at selv om mor evnet å ta til seg råd og veiledning, ville hun ikke klare å opprettholde omsorgen på grunn av sin tilknytning til romfolket. Likevel mente nemnda at ettersom hun hadde nyttiggjort seg av tiltakene, ville en eventuell omsorgsovertakelse sannsynligvis ikke bli særlig langvarig. Fylkesnemnda la med dette til grunn at vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 var oppfylt. Vedtaket var enstemmig.

Selv om fylkesnemnda i denne saken gikk pedagogisk igjennom vilkårene i bvl. § 4-12, ble de selvstendige vurderingene og drøftelsene utelatt. Hensynet til kultur ble nevnt, med henvisninger både til Europarådets rammekonvensjon og barnekonvensjonens artikkel 30. Nemnda foretok imidlertid ingen selvstendige vurderinger av disse. Nemnda viste også til lagmannsrettens vurderinger i RG-2007-1012, men knyttet ikke avgjørelsen opp mot den foreliggende sak.

Akkurat som i Rt. 1997 s. 170, hvor Høyesterett ikke tok stilling til bemerkningene om at det var blitt trukket feilaktige konklusjoner som følge av kulturelle forskjeller, tok heller ikke nemnda stilling til advokatens bemerkninger om at mor var blitt kritisert for adferd som var normal innenfor sigøynerkulturen. Med andre ord vurderte ikke nemnda kulturelle forskjeller og hvilket utslag det kunne gi konkret i denne saken.

For at en saksbehandling skal kunne anses betryggende skal man søke å finne en forsvarlig balansering av motstridende interesser. I denne saken ble det ikke foretatt en slik interesseavveining. Dette kan etter min mening forsvares da jentas helsesituasjon i denne saken var langt alvorligere enn i Rt. 1997 s. 170. Ikke bare hadde hun hull i hjerteveggen, hun var også undervektig. Utgangspunktet er som redegjort for tidligere i avhandlingen at foreldrenes interesser må vike dersom det foreligger alvorlige forhold som tilsier at det vil være til barnets

beste å bli plassert. Dette samsvarer også med det som fremgår av dommen Sommerfeld v. Germany, hvor det heter at barnets interesser går foran foreldrenes «depending on their nature and seriousness.»⁷⁵

I sine innledende bemerkninger viste nemnda til forarbeidene, hvor det presiseres at ordlyden «alvorlige mangler» innebærer at situasjonen må være klart uholdbar, således at ikke ethvert avvik berettiger omsorgsovertakelse. Slik førstevoterende også uttalte i Rt. 1997 s. 170: «lovens uttrykk «forsvarlig omsorg» må relateres til de utfordringer omsorgen i det konkrete tilfellet reiser- hvor omsorgskrevende barnet er (s. 175) I denne saken forelå det ingen tvil om at barnet hadde et særlig omsorgsbehov. Når det foreligger slike alvorlige situasjoner, må også kravene til å foreta en konkret vurdering av kulturelle hensyn, etter min mening, bli mindre.

Selv om mors omsorgsevne ikke ble vurdert i lys av hennes kulturelle bakgrunn, foretok nemnda en selvstendig vurdering av hvorvidt mor kunne nyttiggjøre seg av hjelpetiltak. Således ble hensynet til barnets beste veid opp mot det mildeste inngreps prinsipp. Nemnda mente at mor med tiden ville kunne dra større nytte av hjelpetiltakene, men at det på det nåværende tidspunkt var nødvendig med omsorgsovertakelse- dette på grunn av barnets helsesituasjon og fordi mor slet med å finne en balanse mellom å leve kulturelt som norsk og rom-folk.

4.3.2 FNV- 2014- 1- TRL

Mor som var vokst opp i Y, flyttet til Norge i 2011, hvor hun kort tid senere fikk en datter. I 2012 fattet barnevernstjenesten midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor mors omsorg. Det ble oppnevnt en psykolog til å foreta en vurdering av mor. Han mente at mor ikke hadde tilstrekkelig omsorgsevne, idet hun ikke gjorde nok for å fange oppmerksomheten til barnet. Dette fortolket han som «en personlighetsmessig forankret svakhet» hos mor. Han mente derfor at det ville innebære en stor risiko for barnet å bli tilbakeført til henne.

Kommunen anførte at mor var passiv, lite sensitiv og at hun hadde problemer med kontakt og samspill med datteren. Mor ble oppfattet som både flat og uttrykksløs. Da barnevernstjenesten oppsøkte mor på krisesenteret observerte de lite verbal involvering, og at mor ikke bøyde seg ned når hun snakket med datteren. Jenta derimot ble beskrevet som glad, sosial og sterk motorisk. I spørsmålet om det kunne iverksettes hjelpetiltak, anførte kommunene at det ikke fantes noen hjelpetiltak som kunne avhjelpe mors manglende omsorgsevne: «mor ser ikke at hun trenger hjelp for å bli en bedre omsorgsperson.»

---

⁷⁵ Avsnitt 64.

Fylkesnemnda, i sin vurdering, la stor vekt på psykologenes utredning av mor, med særlig vektlegging av at hun ikke evnet å sette seg inn i barnets situasjon og ta barnets perspektiv. Om dette kunne skyldes kulturelle forhold, uttalte nemnda følgende: «fylkesnemnda kan heller ikke se at de beskrevne utfordringene skyldes at mor og mormor har en annen kulturell tilnærming til barnet. De personlighetsmessige vanskene til mor som omsorgsperson, er uansett omfattende.»

For nemnda ble det også opplyst at mor hadde slått barnet. Mor erkjente dette, men uttalte at det bare hadde skjedd én gang. Nemnda vurderte morens holdning til vold som bagatelliserende. Om hjelpetiltak kunne iverksettes, stilte nemnda seg enig med barnevernet. På bakgrunn av dette konkluderte fylkesnemnda med at vilkårene etter bvl. § 4-12 bokstav a var oppfylt. Nemnda vektla at barnet hadde et særlig behov for stabilitet og trygghet. Vedtaket var enstemmig.

Akkurat som Rt. 1997 s. 170 og FNV-2012- 329, ble hensynet til kultur og kulturell bakgrunn nevnt, men ikke tilstrekkelig vurdert. Verken psykologen som var oppnevnt av barnevernstjenesten eller fylkesnemnda tok stilling til om mors sviktende omsorgsevner kunne forklares med kulturforskjeller. Med andre ord, verken barnevernstjenesten eller nemnda vurderte kulturelle forskjeller og hvilket utslag det kunne gi konkret i saken. Det eneste nemnda uttalte seg om kultur var at den ikke kunne se «at de beskrevne utfordringene skyldes at mor og mormor har en annen kulturell tilnærming til barnet.»

Det at nemnda ikke kunne se at forholdene hos mor kunne skyldes kulturelle forskjeller, tolker jeg som uttrykk for nemndas manglende kulturkompetanse. Det at mor virket flat og uttrykksløs som hevdet av barnevernstjenesten ble ikke sett i forhold til hennes kulturbakgrunn. Heller ikke psykologen som utredet mor tok høyde for at det i mange kulturer eksempelvis ikke er vanlig for foreldre å vise emosjonelle følelser eller ha mye blikkontakt med sine barn.⁷⁶

Jeg stiller også spørsmålsteget ved psykologens kompetanse til å skille mellom kulturbetingede forhold og individuelle forhold. Det er mulig at det som ble tolket av psykologen som «en personlighetsmessig forankret svakhet» hos mor, ikke var mer enn uttrykk for kulturforskjeller. Dette er vanskelig å ta noe nærmere stilling til, da vi ikke får noen andre opplysninger rundt psykologens vurderinger av mors omsorgsevne.

---

⁷⁶ Aarset, M, og Bredal, A (2018) Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter, side 178.

Som redegjort for tidligere gir formuleringen «alvorlige mangler» i bvl. § 4-12 bokstav a uttrykk for en streng norm. Det fremgår av forarbeidene at situasjonen må være: «forholdsvis klart uholdbar ikke- ethvert avvik fra det man kan kalle vanlige normer eller situasjoner skal gjøre det berettiget å treffe vedtak om omsorgsovertakelse.»⁷⁷ Etter mitt skjønn kan terskelen for omsorgsovertakelse i denne saken, vanskelig sies å ha vært nådd. Det er ingenting som tydet på at barnet hadde et særskilt omsorgsbehov, snarere tvert i mot. Vi får opplyst om at gutten var glad, sosial, og sterk motorisk.

Etter mening ble det heller ikke foretatt en tilstrekkelig interesseavveining. I FNV-2012-329 la jeg til grunn at en slik manglende vurdering av kulturhensynet kunne forsvares på grunn av barnets helsesituasjon. I denne saken forelå det ikke en slik alvorlig situasjon. Nemnda trakk heller ikke inn hensynet til det biologiske prinsipp, ikke slik som i Rt. 1997 s. 170 hvor barnets kulturelle bakgrunn ble brukt som et støtteargument for å understreke betydningen av det biologiske prinsipp.

Dette er også den første saken i avhandlingen hvor barnevernstjenesten og nemnda konkluderte med at det som følge av at mor ikke forsto hvorfor hun trengte hjelp, ikke kunne iverksettes hjelpetiltak. Slik jeg tolker utsagnet, var det her tale om manglende vilje fra mors side til å ta imot hjelp. Slik det fremgår av Rt. 1999 s. 1883 kan det ikke være avgjørende for om hjelpetiltak skal benyttes at foreldrene er villige til å ta imot hjelp. Det krever enn viss innsats fra barnevernstjenesten, kanskje særlig når man står overfor en familie med en annen kulturell bakgrunn. Det er først når hjelpetiltak vil være nytteløst at loven åpner for at det kan treffes vedtak om omsorgsovertakelse. Det ble heller ikke tatt stilling til om en mors manglende vilje til å ta imot hjelp kunne forklares med kulturelle forskjeller.

4.3.3 TOVRO-2013-133129

Den nesten saken jeg skal vurdere er fra tingretten. Denne gjaldt omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 bokstav a og d. Mor, som var afghansk borger, hadde alvorlige helsemessige problemer- organisk kognitiv lidelse, angstlidelse og epileptiske anfall. Det var jordmoren som meldte i fra til barnevernstjenesten. Det var mistanke om at barnet hadde abstinenser som følge av mors medisiner. Det var også bekymring for mors holdning til hygiene. Hun syntes også å vise manglende forståelse for guttens vekst og utvikling ved at hun kjøpte klar i bane-størrelse og ikke babytøy. På bakgrunn av dette ble det fattet akuttvedtak etter bvl. § 4-6 annet ledd og barnet ble plassert i beredskapshjem. I sak for fylkesnemnda ble det i 2013, fattet vedtak om omsorgsovertakelse og plassering i fosterhjem.

---

⁷⁷ Ot.prp. nr. 44 (1991-92), s. 110.

For lagmannsretten forelå det ingen tvil om at vilkårene etter bvl. § 4-12 bokstav a og d var oppfylt. Heller ikke mor bestred at hun manglet tilstrekkelig omsorgsevne. Mor knyttet imidlertid dette kun opp mot sine epileptiske anfall. Barnevernstjenesten hevdet at mor manglet sensitivitet og ikke tok signaler. Barnevernstjenesten var også bekymret over at mor syntes å ha en forventning om at barnet skulle ha en tilknytning til henne.

Tingretten innledet med å bemerke de særlige utfordringene saken reiste:

«Hvorvidt mor rent faktisk sett også har vansker med gjennomføring av dagliglivets gjøremål, generelle læringsvansker, er lite veiledbar og har kognitive vanskeligheter er det ikke lett å ha noen klar mening om. Det er vanskelig å skille på hva som skyldes språklig kommunikasjonsvikt, kulturell kommunikasjonsvikt og rent personlige forhold hos B.»

Retten uttalte videre at «innbakt i dette ligger også at de kulturelle forskjeller kan medføre en undervurdering av mor, som ikke nødvendigvis er riktig» Retten mente likevel at det måtte tas stilling «til mors evne til å gi barnet god omsorg her, i dagens Norge.» Uten å foreta noen nærmere vurderinger av dette, konkluderte retten rask med at den ikke kunne se at det fantes noen hjelpetiltak som kunne avhjelpe morens manglende omsorgsevne.

Retten anså med dette vilkårene etter bvl. § 4-12 bokstav a og d, som oppfylt. Retten vektla at det her var tale om et barn med særlig behov for god omsorg- han var forsinket i den motoriske og den språklige utviklingen. Dommen ble avsagt under dissens- vi blir ikke opplyst om mindretallets vurderinger.

Som i FNV-2012-329 og FNV-2014-1-TRL ble hensynet til kultur nevnt men heller ikke i denne saken tilstrekkelig vurdert. I motsetning til de foregående sakene utviste retten tvil om hvorvidt mors manglende sensitivitet og passive holdning kunne skyldes kulturelle forskjeller. Retten nøyde seg med å vise forståelse for kulturforskjeller, uten å ta stilling til hvordan disse kunne ha påvirket vurderingen av mors omsorgsevner. Retten utviste også lite kultursensitivitet da den kort la til grunn at mors omsorgsevne måtte vurderes ut fra norsk standard.

Slik det fremgår av bvl. § 7-3 første ledd skal saksbehandlingen innad i forvaltningen være betryggende, rask og tillitsskapende, dette for å oppnå forsvarlige, velfunderte og adekvate avgjørelser. Det at nemnda valgte å fatte vedtak om omsorgsovertakelse selv om den var i tvil om mors manglende omsorgsevner kunne skyldes kulturelle forskjeller, kan etter min mening ikke anses som særlig betryggende. Med dette mener jeg ikke at dersom manglende omsorgsevne kan forklares med kulturelle forskjeller, at den bør unnskyldes. Det sentrale er at det blir foretatt en utførlig drøfting om betydningen av foreldrenes kulturelle bakgrunn, slik at man får en fullstendig forståelse av de faktiske omstendigheter, og dermed ikke forveksler kulturelle forskjeller med omsorgssvikt. Det at man tar tilstrekkelig hensyn til kulturelle forskjeller

kan også være av stor betydning når man skal ta stilling til om det kan iverksettes hjelpetiltak. Uten å utdype noe nærmere, konkluderte retten rask med at det ikke fantes noen hjelpetiltak som kunne avhjelpe mors manglende omsorgsevne.

I denne saken var det heller ingenting som tydet på at barnet hadde et særskilt omsorgsbehov eller at det hadde blitt utsatt for slik omsorgssvikt som beskrevet i bvl. § 4-12 bokstav a. Dette leder meg over på et annet kritikkverdige forhold ved saken, nemlig at hensynet til barnets beste i liten grad ble vurdert. I sine innledende bemerkninger viste retten til at det ved avgjørelsen må legges vekt på hva som vil være til barnets beste. Med unntak av at barnet hadde en forsinket motorisk utvikling, gis ingen andre opplysninger om gutten. Retten valgte likevel å legge avgjørende vekt på dette forhold. Vi ser altså i denne saken at hensynet til kultur og hensynet til barnets beste ble nevnt, men etter min mening, ikke tilstrekkelig vurdert. Hensynene ble heller ikke veid opp mot hverandre.

4.3.4 LE- 2015-5697

Den neste saken jeg skal vurdere er LE- 2015-5697, hvor barnevernstjenesten mottok en rapport fra barnehagen om bekymring for mors grensesetting. Etter to hjembesøk ble det observert at mor hadde lite blikkontakt med barnet og at hun snakket lite med han. Etter disse to hjembesøkene ønsket ikke lenger mor å ha miljøarbeider, da hun følte at hun fikk lite praktisk hjelp av henne. Mor ønsket heller ikke besøkshjem, men var positiv til å komme i kontakt med sped- og småbarnteamet på BUP. BUP mente at samspillet mellom mor og barn var for tynt, og at de snakket lite sammen. De var også bekymret over at mor ofte brukte høy stemme for å roe han ned.

Den sakkyndige for barnevernet mente at saken dreide seg om «foreldre som viser helt grunnleggende mangler i sin omsorgsutøvelse. De mangler affektiv inntoning, dialogevne, evne til å korrigere, og evne til å ramme inn barnet.» I rapporten anbefalte derfor barnevernstjenesten både omsorgsovertakelse og adopsjon. Barnevernstjenesten fattet med dette akuttvedtak etter bvl. §§ 4-8 annet ledd og 4-9.

Under dissens fattet fylkesnemnda vedtak om omsorgsovertakelse. Flertallet kom frem til at det var «overveiende sannsynlig at det ville oppstå en situasjon med alvorlige mangler i den personlige kontakt og trygghet dersom D ble tilbakeført» Mindretallet på sin side mente at det ikke var blitt sannsynliggjort at omsorgsovertakelse var nødvendig. Foreldrene anket deretter saken videre til lagmannsretten.

Advokaten anførte på vegne av mor at kulturforskjeller hadde påvirket barnevernstjenestens vurderinger i feil retning. Videre at barnevernstjenesten kun hadde drevet med korrigerende av

foreldrene og ikke veiledning. Advokaten hevdet også at en tilbakeføring ville sikre at barnet fikk vokse opp i sin kultur. Ankemotparten på sin side gjorde gjeldene at det hadde blitt gjennomført 73 samvær og at barnevernstjenesten derfor hadde et godt grunnlag for sine vurderinger om at mor ikke var veiledbar.

Lagmannsretten fant det klart at det forelå alvorlig mangler ved mors omsorgsevne.

«Dette synes ikke mulig med mor som omsorgsperson for barnet. C har behov for et langt mer tilrettelagt og utviklingsstøttende omsorg enn det mor viser, og den sakkyndige har heller ikke holdepunkter for at mor vil aktivt kunne tilegne seg økt foreldrekompetanse innen rimelig tid. Barnets behov må derfor veie tyngre enn hensynet til mors fortsatte behov for utøvelse av omsorgen for ham. »

Det ble foretatt en rekke utredninger av barnet som viste at det utviklingsmessig hang langt etter andre barn på hans alder. Det ble også vist til at gutten hadde en alvorlig tilknytningsforstyrrelse. Han fikk diagnosen deprivasjons-/mishandlingsrelatert forstyrrelse, ukritisk eller ikke-hemmende form. Psykologspesialisten som hadde utredet gutten mente at guttens problemer skyldes mangelfull stimulering, noe som tydet på at omsorgen av gutten hadde vært grovt mangelfull. Ved å legge avgjørende vekt på disse forhold la lagmannsretten til grunn at omsorgsovertakelse var nødvendig. Dommen var enstemmig.

Selv om mor også samtykket til å ta imot ethvert hjelpetiltak, mente nemnda at hun ikke ville dra nytte av disse, da mor selv ikke så at hun ikke hadde behov for hjelp. Retten uttalte også at det «ville kreve betydelig mer samarbeidsevne og vilje til å la seg veilede enn det de viste ved observasjonen.»

En vurdering av denne saken kan holdes kort. Akkurat som i Rt. 1997 s. 170 og FNV-2012-329 tok ikke retten stilling til anførselene om at kulturforskjeller kunne ha innvirket negativt på barnevernets vurderinger av mors omsorgsevne. Retten tok heller ikke stilling til hvilken betydning det ville ha for barnet og vokse opp i sin egen kultur. Som i FNV-2014-1 TRL og TOVRO-2013-133129, ble alminnelige kulturelle forskjeller, etter min mening mistolket som omsorgssvikt. Med dette viser jeg til barnevernets observasjoner om at det forelå lite samspill mellom mor og sønn, at mor snakket lite med han, og at hun ofte brukte høy stemme for å rose han ned.

Som i FNV-2012-329, mener jeg også i denne saken at barnets helsemessige situasjon kan forsvare rettens manglende vurderinger av de kulturelle aspektene. Retten fant det overveiende sannsynlig at gutten hadde blitt utsatt for grov og alvorlig omsorgssvikt av foreldrene. Jeg viser her til min vurdering av saken FNV- 2012- 329 under pkt. 4.3.1.

Jeg finner det likevel kritikkverdig at det ikke ble foretatt noen grundigere vurderinger av hvorvidt mors manglende omsorgsevne kunne avhjelpes ved hjelpetiltak.

4.3.5 LH-2014-104379

Den siste saken jeg skal vurdere er LH-2014-104379. Denne har jeg valgt å undersøke til sist, da dette er en sak som skiller seg fra de øvrige. Dette er nemlig en av få saker jeg har klart å finne hvor retten oppnevner egne sakkyndige for å utrede mors omsorgskompetanse.

Saken gjaldt akuttvedtak og senere omsorgsovertakelse av en 7 måneder gammel gutt. Mor kom opprinnelig fra (land i Afrika) og hadde bodd i Norge i kun fire år da sønnen ble født. I 2013 da gutten var ca. ett år gammel sendte helsesøster bekymringsmelding til barnevernet. Hun var bekymret over at barnet ikke utviklet seg motorisk og sosialt, og at det var lite blikk-kontakt mellom mor og sønn. Barnevernstjenesten fattet med dette akuttvedtak og barnet ble plassert i et beredskapshjem. 2 måneder senere besluttet fylkesnemnda vedtak om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav a.

Kommunen anførte at selv om omsorgspraksis er ulik i Norge og (land i Afrika) måtte man likevel være forsiktig med ikke å forsvare dårlig omsorg med kulturelle ulikheter. Den sakkyndige for barnevernstjenesten, Dalan, mente at moren fremstod:

«med god praktisk omsorgsevne, men med trekk av umodenhet og/eller noe svak kognitiv fungering, svak refleksjonskompetanse og svak evne til å sette seg i barnets sted og gi barnet den personlige kontakt og trygghet det trenger(..)det er tegn til at mor har en svikt i den intuitive evnen til å se og forholde seg adekvat til barnet, spesielt å se behov for å gi omsorg og trøst når han har det vanskelig.»

Dalan uttrykte imidlertid tvil om mors sviktende omsorgsevne kunne skyldes «kulturtypiske forhold.» Advokaten anførte på mors vegne at hun var blitt bedømt ut fra en norsk kontekst, og at manglende kulturforståelse hadde bidratt til at barnevernstjenesten hadde trukket raske og uriktige konklusjoner, videre at mor hadde vist omsorg for barnet slik hun hadde lært var riktig ut fra sin kulturelle bakgrunn.

Lagmannsretten oppnevnte to nye sakkyndige som også stilte seg svært kritiske til barnevernstjenestens vurderinger. De bestred ikke at det forelå visse mangler ved mors omsorgsevne, men at hun hadde gitt barnet slik omsorg som var på høyde med den omsorg spedbarn i hennes hjemland får, og at det derfor– vurdert ut fra en kulturell kontekst, ikke forelå vesentlige mangler ved mors omsorgsevne. De to sakkyndige kritiserte også barnevernstjenesten for at mor ikke ble tilbudt hjelpetiltak i form av foreldre- veiledningsprogram. Begge mente at

mor ikke hadde behov for veiledning om materiell omsorg, men refleksjon rundt oppdragelse i Norge.

Til tross for de sakkyndiges grundige gjennomgang av de kulturelle aspektene saken reiste, valgte lagmannsretten likevel å legge avgjørende vekt på helsesøsterens uttalelser og den sakkyndige for barnevernstjenesten sin utredning av mor. Retten uttalte følgende: «årsakene til at A kom til kort, kan muligens forklares også med kulturelle ulikheter og praksis, men det er hensynet til barnets beste som skal tillegges avgjørende vekt.»

I spørsmålet om det kunne igangsettes hjelpetiltak, mente barnevernstjenesten at mor hadde begrenset endringspotensiale: «man kan ikke prøve å feile med å sende barnet tilbake til mor.» Lagmannsretten på sin side knyttet bruken av hjelpetiltak opp mot hensynet til det biologiske prinsipp. Retten uttalte at det er en forutsetning at barn skal vokse opp hos sine foreldre, og at det derfor også går en grense for hvilke tiltak det offentlige kan sette inn overfor familien før EMK artikkel 8 må anses overtrådt.

Lagmannsretten konklusjon ble med dette at fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse og fosterhjemsplassering måtte stadfestes. Dommen var enstemmig.

I denne saken oppnevnte lagmannsretten egne sakkyndige til å utrede mors omsorgsevne, da det i de tidligere instanser var blitt reist tvil om hvorvidt forholdenes hos mor kunne forklares med kulturelle forskjeller. Selv om disse ikke var kulturssakkyndige, gikk de grundig inn i hensynet til kultur. Retten foretok imidlertid ingen vurdering av rapportene, men nøyde seg med å vise til utdrag fra disse. Selv om den sakkyndige for barnevernet uttrykte tvil om hvorvidt mors manglende omsorgsevne kunne skyldes kulturelle forhold, valgte retten likevel å legge avgjørende vekt på hans utredning. Retten konkluderte med én setning at «årsakene til at A kom til kort, kan muligens også forklares med kulturelle ulikheter og praksis.» I sin vurdering av hvorvidt mor kunne gi barnet forsvarlig omsorg, valgte altså retten utelukkende å forholde seg til den sakkyndige for barnevernet sin utredning og helsesøsterens omfattende rapporter, hvor hun utviste stor bekymring for den emosjonelle kontakten mellom mor og barn.

Det utslagsgivende i saken var barnets tilknytning til fosterforeldrene. Etter lagmannsrettens syn var denne tilknytningen så sterk at det ville påføre barnet alvorlige og langvarige skader å bli tilbakeført til sin mor. I motsetning til i Rt. 1997 s. 170, hvor barnet også hadde en sterk tilknytning til sine fosterforeldre, ble ikke det biologiske prinsipp trukket inn i denne vurderingen. Barnets kulturelle bakgrunn, herunder barnets rett til kulturell identitet, ble med andre ikke brukt som et støttemoment for å understreke betydningen av det biologiske prinsipp.

I denne saken var det heller ingenting som tydet på at barnet hadde et særskilt behov for omsorg slik som var tilfellet i FNV-2012-329 og LE-2015-5697. Det eneste vi får opplyst om barnets helsesituasjon var at det slet noe med vektproblemer og at det utviklet seg dårlig sosialt. Dette kan etter mitt syn vanskelig beskrives som alvorlige forhold hos barnet. At det ikke ble foretatt en konkret vurdering av kulturhensynet, kan derfor, etter min mening, ikke forsvares.

Et annet kritikkverdig forhold ved denne saken er at lagmannsretten anså mors omfattende kontakt med helsesøster som tilstrekkelig veiledning. Lagmannsretten viste til EMK artikkel 8 og uttalte at det går en øvrig grense for hvor omfattende tiltak man kan iverksette før hensynet til privatlivets fred må anses overtrådt. I denne saken ble det imidlertid ikke iverksatt et eneste hjelpetiltak.

Etter nå å ha gjennomgått fem saker om omsorgsovertakelse som faller inn under bvl. § 4-12, alternativ a om omsorgssvikt, vil jeg i den videre fremstillingen vurdere ytterligere fire saker som faller inn under alternativ c om vold.

4.4 Hensynet til kultur i saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12, alternativ c.

4.4.1 FNV-2014-375- OPP

Saken gjaldt fire barn på henholdsvis åtte, seks, fire og ett år som ble akutt plassert etter at det var blitt avdekket vold i familien. Familien kom til Norge fra et afrikansk land som kvoteflyktninger. Det var helsesøster som sendte bekymringsmelding til barnevernstjenesten. Bakgrunnen for bekymringsmeldingen var at ett av barna hadde fortalt i samtale med helsesøster at hun ved flere anledninger hadde blitt slått av foreldrene sine. Barnevernet tok kontakt med de andre barna og allerede samme dag ble det fattet akuttvedtak.

I møte med foreldrene innrømmet moren dask, men ikke vold, og mente at det hadde sin bakgrunn i kulturelle forskjeller i forhold til barneoppdragelsen. Ved legeundersøkelser ble det observert flekker på ett av barna, men legen var usikker på om disse var påført skader eller om det var snakk om 'mongolflekker.' I oktober 2014 mottok barnevernstjenesten en e-post fra utleier av foreldrenes bolig, som opplyste om at han aldri hadde hørt noe mistenkelig i leiligheten. Både skolen og barnehagen fortalte at barna fungerte godt og at de ikke hadde hatt noe bekymring for dem. Barna hadde også gitt klart uttrykk for at de ønsket å flytte hjem til mor.

Da foreldrene ikke innrømmet bruk av vold overfor barna, la barnevernstjenesten kort til grunn at det ikke kunne iverksettes hjelpetiltak. Om dette innebar at foreldrene ikke ønsket å samarbeide om hjelpetiltak, fremgår ikke.

Før nemnda gikk nærmere inn i den konkrete omsorgssituasjonen, knyttet den noen bemerkninger til betydningen av foreldrenes kulturelle bakgrunn. Det ble vist til NOU 2012:5 pkt. 7.3.2 fra s. 93 flg, hvor det heter:

«Det klare utgangspunktet er at alle barn har krav på beskyttelse mot vold og overgrep uavhengig av kulturell bakgrunn(...) Men oppfatning om hvordan foreldrerollen best skal utøves vil variere i ulike kulturer og land. Foreldres erfaringer fra egen oppvekst når gjelder familieforhold, oppdragelse og oppdragsmetoder og kulturelle bakgrunn har betydning for foreldrenes ferdigheter og kunnskaper om foreldreskap.»

Nemnda kritiserte også barnevernet for at det ikke var blitt foretatt en alminnelig undersøkelsessak, og at familien derfor ikke ble tilbudt noen former for hjelpetiltak. En samlet nemnd konkluderte med at vilkårene i bvl. § 4-12 klart var oppfylt, men vektla at den grenseoverskridende oppdragspraksisen ikke hadde vært utøvet uten kontroll, eller hatt til hensikt å skade barna. På spørsmålet om det kunne iverksettes hjelpetiltak etter bvl. § 4-12 annet ledd, uttalte nemnda at det ikke kunne være avgjørende at foreldrene innrømmet bruk av vold, da dette kunne skyldes foreldrenes «forståelse av fysisk avstraffelse som «ikke vold.»

Flertallet konkluderte med at det ikke var tilstrekkelig sannsynliggjort at en omsorgsovertakelse var nødvendig, jf. § 4-12 annet ledd, og at det var mulig å sette inn hjelpetiltak. Nemnda vektla at foreldrenes voldsutøvelse ikke hadde hatt til hensikt å skade barna, og at barna selv hadde gitt klart uttrykk for at de ønsket å flytte tilbake til sine foreldre. Mindretallet på sin side mente at foreldrene ikke evnet å ta barnas perspektiv eller ivareta deres emosjonelle behov.

Innledningsvis til denne vurderingen må det understrekes at dette er en av få saker jeg har klart å finne hvor nemnda foretok selvstendige vurderinger av kulturhensynet. Ikke bare ble hensynet til foreldrenes kulturelle bakgrunn nevnt, men dets betydning for de konkrete forhold, ble grundig vurdert, også i spørsmålet om det kunne iverksettes hjelpetiltak. I denne saken og som nemnda korrekt anførte var de fremmedkulturelle aspektene ved saken svært dårlig belyst av barnevernstjenesten. Når faktum ikke er tilstrekkelig klarlagt for å vurdere forholdene, vil det heller ikke være mulig å ta stilling til om omsorgsovertakelse er nødvendig. Fylkesnemnda la med andre ord ikke barnevernets konklusjoner ukritisk til grunn, men foretok egne selvstendige vurderinger.

Som redegjort for tidligere, er terskelen for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 meget høy. Det at barnevernstjenesten da anså saken som tilstrekkelig opplyst uten å ha foretatt en alminnelig undersøkelsessak, må etter min mening anses som meget bekymringsfullt og kritikkverdig. Det kan også stilles spørsmålstegn ved om det i denne saken ble foretatt en tilstrekkelig interesseavveining mellom barnets og foreldrenes interesser, da vi får svært få opplysninger om barnas opplevelser av volden. På den annen side får vi opplyst om at barna hadde gitt klart uttrykk for at de ønsket å flytte hjem til sine foreldre. Flertallet fant heller ingen grunn til å betvile deres ønsker.

Her kan det kort legges til grunn av mors rettssikkerhet ble ivaretatt, da hensynet til kultur ble grundig vurdert og veid opp mot hensynet til barnets beste.

4.4.2 FNV-2004-15-HSF

Saken gjaldt omsorgen for en 10 år gammel jente som var kommet til Norge sammen med sin mor og flere søsken som flyktninger. Ved ankomsten til Norge var mor sterkt traumatisert på grunn av forfølgelse, voldtekt og fangenskap, bortføring av to døtre, tortur og slavearbeid. Høsten 2003 henvendte mor seg til barnevernstjenesten og ba om hjelpetiltak. Det ble da satt inn hjelp i form av barnepass, husmorvikar, barnehage, SFO og besøkshjem, senere også miljøarbeidere i hjemmet. Da jenta kort tid senere fortalte besøksmor at hun hadde blitt slått av mor og gav klart uttrykk for at hun ikke ønsket å dra hjem, ble det fattet midlertidig vedtak etter bvl. § 4-6 om plassering utenfor hjemme på sperret adresse.

Saken var oppe for fylkesnemnda to ganger. I første omgang fant ikke nemnda grunnlag for å konstatere at barna hadde blitt utsatt for slik vold som beskrevet i bvl. § 4-12 bokstav c, dette til tross for at det hadde kommet flere utsagn fra barna og andre voksne om at mor hadde brukt trusler og utøvet vold mot barna. Nemnda uttalte at det:

«må utvises en viss tålmodighet og toleranse når det gjelder immigrantenes seder og skikker og kulturelle balaster(..) Det vil nødvendigvis måtte ta en viss tid før man klarer å innrette seg etter det norske samfunns lover, regler og sosiale normer.»

Nemnda fant med dette at vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 bokstav c ikke var oppfylt og vektla morens kulturelle bakgrunn som et viktig element. I andre omgang, fokuserte nemnda i all hovedsak på jentas uttalelser. Psykologen som hadde snakket med henne skrev følgende i sin rapport:

«Enten kan en velge å tro på Jentens påstand om hjemmesituasjonen, eller ikke gjøre det. Dersom en ikke tror på det Jente har fortalt, har en med et annet problem å gjøre som er minst like alvorlig. Saken gjelder en jente som ikke vil flytte hjem til sin mor, og hun har holdt på dette standpunktet over tid. Hun er et barn som sliter, og hun må tas på alvor.»

Nemnda valgte likevel å legge avgjørende vekt på jentas uttalelser og tolket det dithen at hun hadde hatt en omsorgssituasjon som hun selv opplevde som uutholdelig. Videre at hun i lengre tid hadde opprettholdt sitt standpunkt og gitt klart uttrykk for at hun ikke ønsket å flytte hjem til mor. Imidlertid var det grunn til å tvile på jentas uttalelser, da det under samtalene med den sakkyndige, også hadde vært en psykolog til stede. Psykologen beskrev jenta som fantasifull og oppmerksomhetssyk.

Nemnda kom med følgende avsluttende bemerkninger:

«Det synes å være på det rene at det er en del kulturelle forskjeller i måten foreldre oppdrar barna sine på her i Norge i forhold til det Mor er vant med fra hjemlandet(...) det er observert at barna kan vise frykt for i forhold til sin mor, mens mor selv betegner det som respekt fra barnas side. Videre er det observasjoner på at hun har vist en fiendtlig holdning til hjelpeapparatet og ute av stand til å se barnas behov for trygghet og nærhet.»

På bakgrunn av dette kunne ikke nemnda se at det var mulig å sikre jenta forsvarlig omsorg i hjemmet ved hjelpetiltak. Her ble det vektlagt at mor hadde et anstrengt forhold til barnevernstjenesten og at hun hadde vist seg vanskelig med å forstå nytten av å samarbeide rundt hjelpetiltakene. En enstemmig fylkesnemnd kom med dette frem til at vilkårene etter bvl. § 4-12 bokstav c, var oppfylt. Omsorgen ble overtatt og jenta ble plassert i et norsk fosterhjem.

Det som er særlig viktig å bemerke ved denne saken er at der hvor nemnda i første omgang kom frem til at mor hadde god omsorgsevne, kom nemnda i andre omgang frem til motsatt resultat, dette til tross for at det også i første omgang var tale om vold. I begge omgangene utviste imidlertid nemnda kultursensitivitet, da det ble vektlagt at mor ikke hadde bodd lenge i Norge, og at hun som følge av dette ikke hadde fått innrettet seg etter det norske regelverk.

Da saken var oppe for første gang hadde ikke jenta uttalt seg om vold. Dette var ny informasjon da saken kom opp for nemnda andre gang. Dette er en sannsynlig årsak til at nemnda ikke foretok en konkret vurdering av kulturhensynet. På den annen side får vi opplyst om at jenta hadde en tendens til å overdrive og at det ikke var noe som tydet på at jenta var blitt utsatt for vold. Det forelå derfor grunn til å tvile på jentas uttalelser.

Det følger av bvl. § 6-3 første ledd at barnet har en rett til å uttale seg før det tas en avgjørelse i en sak som berører barnet. Vekten av barnets mening må imidlertid vurderes i lys av dets alder og modenhet. Her setter jeg spørsmålstegn ved om jenta var modent nok til å forstå konsekvensene av sine ønsker. Dette er et viktig moment nemnda burde ha tatt stilling til før den fattet vedtak om omsorgsovertakelse.

Det ble videre lagt til grunn at nemnda ikke kunne se at hjelpetiltak kunne avhjelpe manglene, ikke bare fordi mor hadde et anstrengt forhold til barnevernstjenesten men også fordi hun ikke klarte å samarbeide rundt hjelpetiltakene. Det ble ikke tatt stilling til det faktum at det var mor selv som hadde tatt kontakt med barnevernstjenesten og bedt om hjelp. Vi får videre opplyst om at det ble satt inn hjelp i form av barnepass, husmorvikar, barnehage, SFO, besøkshjem, og senere også miljøarbeidere i hjemmet. Imidlertid er det ingenting som tydet på at hun ble tilbudt hjelp i form av foreldre- veiledningsprogram.

4.4.3 FNV-2009-293-AGD

Den neste saken jeg skal vurdere er FNV-2009-293-AGD, hvor vi finner en tilsvarende vektlegging av hensynet til barnets beste. Saken gjaldt omsorgsovertakelse av en 16 år gammel jente, hvis familie kom til Norge som flyktninger i 1990. Fra november 2007 og utover 2008 mottok barnevernstjenesten flere bekymringsmeldinger som gikk på at jenta var blitt slått og hadde det vanskelig hjemme. Barnevernstjenesten fattet akuttvedtak etter bvl. § 4-6 annet ledd og jenta ble plassert i beredskapshjem og kort tid senere i fosterhjem.

Barnevernstjenesten anførte at nemnda ikke trengte å ta standpunkt til om vold er en del av oppdragerkulturen ettersom det er «den alminnelige norske norm som skal legges til grunn.» Videre at:

«Mor har gjennom tid gitt uttrykk for at hun utøver vold etter tradisjonen i Land 1, og hun viser ingen grunnleggende forståelse for hvorfor hun ikke skal slå Jente. Mor ser ikke hva hennes handlinger gjør med Jente. Barneverntjenesten har gjennom en rekke samtaler forsøkt å få mor til å forstå at hun må slutte å slå. Etter barneverntjenestens mening er mor ikke veiledbar.»

Barnevernstjenesten var videre bekymret over at mor ikke viste noe forståelse for hvorfor hun ikke måtte slå datteren, til tross for at barnevernstjenesten hadde gjennomført en rekke samtaler med henne om dette. På bakgrunn av dette anså ikke barnevernstjenesten mor som veiledbar. Fra mors side derimot ble det anført at vilkårene i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og c ikke var oppfylt da hun ikke anså volden som mishandling, men som oppdragelse og grense-

setting. Ved sin prosessfullmektige uttalte jenta at hun ikke ønsket å flytte tilbake til mor. Etersom hun var 16 år gammel, anførte den prosessfullmektige at hennes mening måtte tillegges stor vekt.

Fylkesnemnda var av den oppfatning at konflikten mellom mor og datter baserte seg på at datteren ønsket mer frihet, noe mor fant uakseptabelt. Nemnda anså jentas forklaring som troverdig og fant det sannsynlig at volden ville fortsette dersom jenta flyttet tilbake til mor. På bakgrunn av jentas uttalelser kom nemnda til at en omsorgsovertakelse måtte anses som både nødvendig og til det beste for barnet, jf. bvl. § 4-12 annet ledd. Vedtaket var enstemmig.

Det jeg finner særlig kritikkverdig ved denne saken er barnevernets uttalelse om nemnda ikke trengte å ta stilling til kulturforskjeller da det er den norske norm som skal legges til grunn. Denne uttalelsen illustrerer tydelig barnevernets manglende forståelse for hvilken rolle kulturelle forskjeller kan ha når man eksempelvis skal til stilling til spørsmålet om det kan iverksettes hjelpetiltak. Heller ikke nemnda foretok en vurdering av kulturell bakgrunn og kulturforskjeller. Som nevnt tidligere handler det ikke om å akseptere praksiser som kan være skadelige for barnet, og dermed unnskyldte omsorgssvikt med kulturforskjeller. Det handler om å vise forståelse for foreldrenes handlinger slik at man lettere kan sette i verk treffende tiltak som kan avhjelpe foreldrenes manglende omsorgsevne.

I denne saken la både barnevernstjenesten og nemnda kort til grunn at det ikke kunne iverksettes hjelpetiltak da mor ikke forsto hvorfor hun ikke måtte slå datteren. I motsetning til i FNV-2014-375-OPP, ble det i denne saken ikke tatt høyde for at mors innstilling kunne skyldes kulturelle forhold, rettere sagt hennes «forståelse av fysisk avstraffelse som ikke vold.» På den annen side var det i denne saken snakk om en 16 år gammel jente som gav klart uttrykk for at hun ikke ønsket å flytte tilbake til mor. Dette er en sannsynlig årsak til at det ikke ble tatt stilling til de kulturelle aspektene ved saken. I motsetning til i FNV-2004-15-HSF, forelå det heller ingen grunn til å tvile på jentas ønsker.

4.4.4 FNV-2008-420-OSL

Den siste saken jeg skal vurdere gjaldt en familie fra Asia som kom til Norge i 2002, der mor hadde eneomsorgen for en gutt på 11 år og en jente på 9 år. Bakgrunnen for omsorgsovertakelsen var bekymringsmelding fra skolen. Gutten hadde fortalt til flere andre elever at han var blitt slått av sin mor. Han fastholdt dette overfor barneverntjenesten og tilføyde også at mor slo søsteren. I 2007 mottok barnevernet en ytterligere bekymringsmelding fra en mor til en elev på skolen om at gutten hadde fortalt hennes sønn at han hadde blitt slått av moren sin

med pisk. Da gutten i 2008 også fortalte at mor hadde kuttet han i fingeren, ble begge barna akutt plassert.

Juridisk rådgiver 1 anførte på vegne av barnevernstjenesten at guttens uttalelser måtte tas alvorlig, selv om det forelå opplysninger om at han hadde en tendens til å lyve. Kommunen anførte at mor ikke ville få noe utbytte av veiledning før hun innrømmet volden. Advokaten argumenterte på mors vegne at hun hadde vanskeligheter med å ta innover seg norsk kultur, idet hun manglet kunnskaper om det norske samfunn.

Fylkesnemnda i sin vurdering la betydelig vekt på barnas uttalelser, og mente at de hele tiden hadde hatt en entydig, fast og stabil mening om morens voldsbruk. Begge barna hadde fortalt at mor hadde slått dem med flat hånd og pinner. Om voldsbruken uttalte nemnda at:

«Slik saken er blitt belyst må det uansett legges til grunn at det har pågått over år, og at enkelte av episodene har vært så vonde både psykisk og fysisk, at det må konkluderes med alvorlige mangler i den psykologiske omsorgen. Det er dessuten straffbart å slå barn i Norge. Selv om gutten og jenta kommer fra en annen kultur har de krav på det samme vern som alle andre barn i Norge.»

Guttens lærer derimot hadde kommet med uttalelser om at gutten simulerte når han haltet. Uten å ta stilling til dette, konkluderte nemnda med at omsorgsovertakelsen var nødvendig etter bvl. § 4-12 annet ledd og til barnets beste, jf. bvl. § 4-1.

Denne vurderingen kan også holdes relativt kort da den har klare likhetstrekk til FNV-2004-15 HSF, hvor hensynet til kultur ble nevnt men ikke vurdert. Slik det fremgår av bvl. § 6-3, skal barnets mening vektlegges i samsvar med dets alder og modenhet. Vi får opplyst om at gutten som var 11 år hadde snakket åpent om forholdene hjemme, og at hans lærer mente han simulerte når han haltet. Således forelå det også i denne saken grunn til å tvile på guttens utsagn om vold. Heller ikke her tok nemnda stilling til om gutten var moden nok til å forstå konsekvensene av sine uttalelser om vold.

Også i denne saken ble det anført at mor ikke ville ha nytte av hjelpetiltak ettersom hun ikke innrømmet å ha utøvet vold overfor barna. Her kan jeg knytte de samme bemerkningene som i tidligere saker, at det ikke ble tatt stilling til om mors manglende erkjennelse av vold kunne forklares med utgangspunkt i kulturelle forskjeller.

Etter nå å ha foretatt en vurdering av 10 saker avsagt av Høyesterett, fylkesnemnda og domstolene, vil jeg i det følgende foreta en grundig vurdering av den siste saken for denne avhandlingen, hvor det ble oppnevnt en sakkyndig med kunnskap om den gjeldende kultur.

4.5 Bruk av sakkyndige med kunnskaper om den gjeldende kultur

Som redegjort for tidligere i avhandlingen vil en sakkyndig utredning ha som formål å bidra til sakens opplysning. Den vil også være en del av beslutningsgrunnlaget når barnevernstjenesten, fylkesnemnda og domstolene skal ta stilling til hvorvidt det skal fattes vedtak om omsorgsovertakelse.⁷⁸ Selv om det ofte blir oppnevnt sakkyndige fra barnevernstjenesten, blir sakkyndige med kjennskap til den gjeldende kultur i liten grad benyttet.

Gjennom mine søk i Lovdata, har jeg kun klart å finne tre saker totalt hvor det ble oppnevnt kulturssakkyndig, herunder LG-2006- 155198, LB-1999-1045 og LB-2016-187964. For denne avhandlingen skal jeg kun foreta en grundig vurdering av førstnevnte, da de andre er meget kortfattede og lite detaljerende.

4.5.1 LG-2006- 155198

Saken gjaldt overprøving av fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse for tre barn, som senere ble opphevet av tingretten. Barnevernstjenesten hadde mottatt fire undersøkelsessaker. Den første ble initiert i 2003 da barnevernstjenesten mottok en bekymringsmelding fra barnevernsvakten, etter at mor var blitt innbrakt for tyveri. Til sammen var mor registeret med 13 saker for naskeri og 3 kjøringer uten gyldig førerkort.

Barnevernstjenesten engasjerte to psykologer for å foreta en sakkyndig utredning av mor, som begge observerte at hun ikke snakket med barna, men til dem. Psykologene tolket dette som manglende ivaretagelse av den emosjonelle omsorgen. Rapporten beskrev mor som både desintegret og hjelpeløs i det norske samfunn, videre at hennes evne til empati var begrenset og at hun satte sine egne behov foran barnas. Selv om barna ikke hadde vist noen tegn på omsorgssvikt, la barnevernet til grunn at dette var noe som kunne vise seg senere.

Den ankende part anførte at selv om hensynet til kultur måtte ivaretas, kunne ikke hensynet tillegges betydning dersom inngrepsvilkårene var til stede: «det var universelle mangler ved omsorgen mor gav barna. Når slike mangler foreligger, er det mindre viktig hva som er årsaken til dem.» Videre la barnevernstjenesten til grunn at mor hadde blitt tilbudt omfattende hjelpetiltak, men at hun ikke hadde tatt imot noen av disse etter omsorgsovertakelsen.

Etter fylkesnemndas vurdering skyldtes den manglende omsorgen universelle og personlighetsmessige forhold hos mor, og ikke kulturelle forhold. Mindretallet på sin side mente at

---

⁷⁸ Ot.prp. nr. 68 (2007-2008), s. 9-10.

hennes reaksjonsmønster kunne ha sammenheng med kulturelle forskjeller. Mindretallet fant det derfor ikke «sannsynliggjort at mor skiller seg i vesentlig grad fra andre vietnamesiske mødre.»

Mor anket deretter fylkesnemndas vedtak inn for tingretten, som opphevet vedtaket. Tingretten la til grunn at fylkesnemnda ikke hadde lagt tilstrekkelig vekt på mors kulturelle bakgrunn, og at man ikke uten videre «kunne se omsorgssituasjonen i familien med norske briller.» For Lagmannsretten ble det derfor oppnevnt en sakkyndig med kunnskap om vietnamsk kultur. Hun stilte seg sterkt uenig med psykologenes utredning av mor, og beskrev mors væremåte:

«som vanlig i den vietnamesiske kultur og påpekte at det i flere kulturer ikke er vanlig å snakke om emosjoner(...) Det er tale om velfungerende barn i en fremmedkulturell familie. Man må da være forsiktig med å gripe inn fordi man ikke forstår kulturen, og det må ikke bli slik at barnas mor må føre bevis for sin omsorgsevne.»

Lagmannsretten bemerket at det ikke hadde kommet noen bekymringsmeldinger fra verken barnehage, skole eller naboer. Lagmannsretten var av den mening at selv om sviktende omsorg ikke kunne bortforklares med kulturforskjeller, måtte man være åpen for at omsorg i andre kulturer kan komme til uttrykk på andre måter enn etter den norske. Etter en helhetsvurdering fant lagmannsretten at mor hadde tilstrekkelig omsorgsevne ut fra hennes kulturelle bakgrunn.

Psykologen som ble oppnevnt av barnevernstjenesten, og som først hevdet at omsorgsovertakelse var nødvendig, endret mening som følge av den kultursakyndiges vurdering. Fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse ble med dette hevet og tingrettens dom ble stadfestet. Dommen var enstemmig.

Saken illustrer tydelig hvordan det som først karakteriseres som omsorgssvikt, ved nærmere vurderinger av kulturaspektet, likevel kan anses som en tilfredsstillende omsorgssituasjon. Som tingretten anførte og som har vært tilfelle i flere sakene jeg har vurdert, er at barnevernstjenesten tok et etnosentrisk perspektiv ved å vurdere mors omsorgsevne med norske briller. Det er ingenting som tyder på at den sakkyndige for barnevernet tok stilling til mors kulturelle bakgrunn i sin utredning. Som den kulturssakyndige også indirekte gav uttrykk for, kan dette få den uheldige konsekvens at det fattes vedtak om omsorgsovertakelse som er unødvendige.

Den ankende part viste til bestemmelsen i bvl. § 4-12 og uttalte at bestemmelsen kun kommer til anvendelse dersom situasjonen er klart uholdbar. Beviskravet er strengt selv om det er tilstrekkelig med alminnelig sannsynlighetsovervekt. Denne uttalelsen ser jeg i sammenheng

med barnevernets kommentar om at kulturhensynet må ivaretas, men bare innenfor lovens rammer. Barnevernet hevdet her at når inngrepsvilkårene er til stede, er det mindre viktig hva som er årsaken til omsorgssvikten. Dette tolker jeg som uttrykk for barnevernstjenestens manglende forståelse for hvordan kulturelle forhold kan påvirke vurderingen av om foreldrene har tilstrekkelig omsorgsevne, og ikke minst hvilken betydning disse forholdene kan få i spørsmålet om det kan iverksettes hjelpetiltak.

Lagmannsretten tok grundig stilling til hva som er «god omsorg» og hvordan dette kan variere fra kultur til kultur. Mors kulturelle bakgrunn ble derfor ikke bare nevnt slik som i flere av de foregående sakene, men eksplisitt vurdert. På den annen side finner jeg grunn til å stille spørsmålsteget ved om barnas interesser ble tilstrekkelig ivaretatt, idet vi verken får opplyst hvordan barna opplevde omsorgssituasjonen, eller om barnevernstjenesten hadde hatt samtaler med dem. Vi får opplyst at barna ble født i 1993 og 1998. Fylkesnemnda fattet sitt vedtak i 2005. Den eldste var således 12 år på vedtakstidspunktet, og gammel nok til å bli hørt i saken. Den kulturssakkyndige gav uttrykk for at barna ville ha det bedre av å flytte hjem til mor enn å bo i fosterhjem. Om dette også var barnas ønske, får vi ingen opplysninger om.

Spørsmålet som da reiser seg er om hensynet til kultur ble tillagt for stor vekt, slik at det gikk på bekostning av hensynet til barnets beste. Dette kan etter min mening vanskelig sies å ha vært tilfelle, da det fremgår at hverken skolen eller barnehagen hadde utvist noe bekymring for barna. Lagmannsretten vektla også at ingen av barna hadde spesielle omsorgsbehov. Ettersom det i fordringen om en betryggende saksbehandling ligger at man skal finne en forsvarlig balansering av barnas og foreldrenes interesser, finner jeg det likevel kritikkverdige at vi får så få opplysninger om barnas situasjon.

Med tanke på at det i denne saken ble utført en atskillig grundigere vurdering av kultur og kulturbakgrunn enn i de foregående sakene, med unntak av FNV-2014- 375- OPP, blir spørsmålet om det alltid bør oppnevnes kultursakkyndig slik at foreldrenes rettssikkerhet blir bedre ivaretatt. Sett i sammenheng med de øvrige sakene jeg har vurdert, må svaret på dette spørsmålet klart være ja. På den annen side vil jeg understreke at jeg kun har funnet tre saker hvor det har blitt oppnevnt kultursakkyndig. LB-1999-1045 har likhetstrekk med LG-2006-155198, da hensynet til kulturell bakgrunn ble tillagt stor vekt, men hvor vi også fikk svært lite informasjon om barnet og dets opplevelser av omsorgssituasjonen.

4.6 Kort oppsummering av praksis

Min gjennomgang av nemnds- og rettsavgjørelsene viser hvor forskjellig hensynet til kultur og kulturell bakgrunn blir vektlagt i saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. I noen få av avgjørelsene blir hensynet til kultur tilstrekkelig hensyntatt, mens det i andre må vike for mer tungtveiende hensyn. Selv om kultur i flere av sakene blir anerkjent som et relevant moment, er det gjennomgående for sakene jeg har vurdert at barnevernstjenesten, nemnda og retten i svært liten grad tar stilling til hvordan foreldrenes kulturelle bakgrunn kan påvirke vurderingen av deres omsorgsevner. Generelt utøves det også svært lite kulturkompetanse og kultursensitivitet.

Høyesterett har i Rt. 1997 s. 170 lagt klare føringer på at hensynet til kultur skal tillegges betydelig vekt. I denne saken ble det biologiske prinsipp grundig vektet opp mot hensynet til barnets tilknytning til fosterforeldrene. I tillegg ble barnets kulturelle bakgrunn brukt som et støtteargument for å understreke betydningen av det biologiske prinsipp. Jeg kan imidlertid kort bemerke at dette er den eneste saken jeg har tatt stilling til hvor hensynet til kultur ble vurdert parallelt med det biologiske prinsipp. Med unntak av LH-2014-104379 hvor retten kort trakk inn det biologiske i sin vurdering av om det kunne iverksettes hjelpetiltak, nevnes ikke prinsippet i noen av de andre sakene.

Selv om hensynet til kultur ble sterkt vektlagt i Rt. 1997 s. 170, tok ikke Høyesterett stilling til mors kulturelle bakgrunn. At foreldrenes omsorgsevne ikke blir vurdert i lys av deres kulturelle bakgrunn har vært gjennomgående for de sakene jeg har vurdert, med unntak av FNV-2014- 375- OPP og LG-2006-155198. I disse sakene ble ikke bare hensynet til kultur og kulturell bakgrunn nevnt, men grundig vurdert i førstnevnte, og eksplisitt vurdert i sistnevnte. Også i LH-2014- 104379 foretok de sakkyndige en grundig vurdering av hensynet til kultur. Retten tok imidlertid ikke stilling til deres utredninger.

Selv om det i utgangspunktet skal foretas en konkret vurdering av alle relevante momenter i en sak, kan det foreligge tungtveiende hensyn som taler for at andre hensyn må tilsidesettes. Dette fant jeg å være tilfelle både i FNV-2012- 329 og LE -2015-5697, hvor barnet i førstnevnte sak hadde hull i hjerteveggen, mens det i sistnevnte var tale om en gutt med en alvorlig tilknytningsforstyrrelse. I slike alvorlige tilfeller må kravene til å foreta en konkret vurdering av andre relevante hensyn, bli mindre. Etter min mening forelå det ingen tvil om at kravet til nødvendighet etter bvl. § 4-12 annet ledd, var oppfylt i disse sakene.

Ellers skal det søkes å finne en forsvarlig balansering av motstridene hensyn. En slik forsvarlig balansering har vært fraværende i de fleste av sakene jeg har undersøkt. Eksempelvis i FNV-2004-15- HSF og FNV-2008-420-OSL, ble hensynet til kultur nevnt, men ikke tilstrekkelig vurdert. Felles for disse sakene var at nemnda valgte å legge avgjørende vekt på barnas uttalelser, til tross for at de hadde en tendens til å lyve og overdrive. Det ble ikke tatt stilling til om barna var modne nok til å forstå konsekvensene av sine ønsker og uttalelser om vold.

Videre oppstiller bvl. § 4-12 annet ledd krav til at hjelpetiltak skal ha vært forsøkt, eller i det minste vurdert. I alle sakene jeg har vurdert, har barnevernstjenesten, nemnda og domstolene tatt stilling til om det kan iverksettes hjelpetiltak. Imidlertid var det kun i FNV- 2014-375-OPP at det ble tatt hensyn til kulturelle forskjeller og hvordan disse kan ha påvirket vurderingen. Her uttalte nemnda at det ikke kunne være avgjørende for om det kunne iverksettes hjelpetiltak at foreldrene innrømmet bruk av vold, da dette kunne skyldes foreldrenes «forståelse av vold som ikke vold.»

5 Avslutning

Problemstillingen for denne avhandlingen lød som følger: «ivaretas minoritetsforeldres rettsikkerhet i møte med barnevernet, fylkesnemnda og domstolene i saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12?» Formålet med avhandlingen var å undersøke hvorvidt hensynet til kultur vektlegges tilstrekkelig slik at man ivaretar foreldrenes rettssikkerhet.

I forberedelsene til avhandlingen undersøkte jeg til sammen 50 saker, avsagt av Høyesterett, fylkesnemnda og domstolene. I de fleste av disse sakene ble hensynet til kultur og kulturell bakgrunn nevnt. Imidlertid var det en stor utfordring å prøve og finne saker hvor hensynene ble grundig eller eksplisitt vurdert. Det som jeg finner særlig bekymringsfullt er at jeg ikke klarte å finne en eneste sak hvor barnevernstjenesten brukte kunnskap om den gjeldende kultur i sin vurdering av foreldrenes omsorgskompetanse. Dette samsvarer også med de funn gjort av Aarset og Bredal i NOVA- rapporten om omsorgsovertakelse i familier med etnisk minoritetsbakgrunn.⁷⁹ I over halvparten av sakene jeg gjennomgikk, foretok heller ikke nemnda eller retten noen form for drøfting av kulturelle forskjeller og hvordan disse kan ha påvirket vurderingen av foreldrenes omsorgsevne.

For denne avhandling har jeg forholdt meg til saker som knytter seg til om omsorgssvikt etter bvl. § 4-12 alternativ a, og saker om vold etter alternativ c. Selv om det ikke fremgår tydelig i denne avhandlingen, fant jeg i mine undersøkelser at kultur og kulturell bakgrunn ble noe mer utførlig vurdert i sakene hvor det var tale om vold enn i sakene om omsorgssvikt etter bokstav a. Jeg fant også at ting- og lagmannsretten stilte seg noe mer kritisk til de sakkyndiges utredninger enn fylkesnemnda.

Etter bvl. § 7-3 skal fylkesnemndas vedtak være «betryggende, rask og tillitsskapende.» Det at nemnda og også retten generelt sett nedvurderer hensynet til kultur og kulturell bakgrunn i sine saker, utgjør et alvorlig rettssikkerhetsproblem for minoritetsfamilier. Konsekvensene av at det ikke tas høyde for kulturelle forskjeller, er som redegjort for tidligere i avhandlingen, at nemnda og retten står i fare for å trekke feilaktige konklusjoner som følge av kulturelle misforståelser. En slik nedprioritering kan bidra til å svekke rettsanvendelsen, noe som igjen kan lede til unødvendige inngrep i retten til familieliv.

---

⁷⁹ Aarset, M, og Bredal, A (2018): Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter, s. 131-132.

På bakgrunn av barnevernets generelt mangelfulle utredninger, og nemndas og rettes generelt lite utførlige og selvstendige vurderinger av kulturbakgrunn og kulturelle forskjeller, må jeg konkludere med at minoritetsforeldres rettssikkerhet ikke blir tilstrekkelig ivaretatt i saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12.

Helt til slutt i denne avhandlingen vil jeg komme med fire forslag til tiltak jeg mener kan styrke minoritetsforeldres rettssikkerhet. Et tiltak, slik det også anbefales i NOU 2016: 16, vil være å innføre en bestemmelse hvor det må tas hensyn til etnisk og kulturell bakgrunn i spørsmål om omsorgsovertakelse. Mine undersøkelser viser at det er et stort behov for flerkulturell kulturell innsikt, ikke bare innad i barnevernet, men også hos fylkesnemnda og domstolene. Da barnevernstjenesten og domstolene generelt sett har lite kjennskap til det som er vanlig i den konkrete kulturen, står de i fare for å anlegge et etnosentrisk perspektiv, hvor de vurderer god omsorg etter norske verdier. Mitt andre forslag til tiltak vil derfor være å styrke barnevernsarbeidernes kompetanse i flerkulturell forståelse og kommunikasjon. Dette tror jeg også kan bidra til å styrke minoritetsforeldres tillitt til barnevernstjenesten. Også ved å styrke rettsinstansenes kulturkompetanse, har jeg tro på at utfordringene knyttet til kulturforskjeller kan bli bedre ivaretatt i deres rettsavgjørelser.

Min tredje anbefaling er at nemnda og retten i større grad bør oppnevne kulturssakkyndige slik at man får grundigere vurderinger av kulturaspektene. I LG-2006-155198 uttalte retten følgende:

«Den kultursakkyndige har kastet ny forståelse over en del aspekter ved mors væremåte som gjør at saken stiller seg annerledes enn tidligere. På bakgrunn av dette kan man ikke se at vilkårene for omsorgsovertakelse er tilstede, og opphever vedtaket av bvl. § 4-12.»

Det at det i denne saken ble foretatt grundige og utførlige drøftelser av kulturbakgrunn og kulturelle forskjeller, er noe som klart taler for at det i større grad bør oppnevnes kultursakkyndige. Et utvidet bruk av kulturssakkyndige kan også bidra til at rettsanvendere blir mer bevisst på og i større grad reflekterer over hvordan verbale og non verbale uttrykk for omsorgskompetanse kan bli gitt på forskjellige måter.

Det har videre vært gjennomgående i de sakene jeg har undersøkt, at barnevernstjenesten ikke iverksetter hjelpetiltak blant annet på grunn av foreldrenes manglende erkjennelse av vold. Psykologspesialist Judith van der Weele og Elvis Chi Nwosu, leder for African Cultural Awareness in Norway(APA), er begge av den mening at verbal erkjennelse ikke nødvendigvis gir

endringspotensial.⁸⁰ Det er på bakgrunn av dette at jeg vil anbefale en revurdering av kravet om erkjennelse. Også i denne sammenheng må behovet for økt flerkulturell kompetanse trekkes frem.

Ved å iverksette disse tiltakene, har jeg tro på at minoritetsforeldres rettssikkerhet i saker om omsorgsovertakelse, kan bli bedre ivaretatt.

---

⁸⁰ Castello (2018) Barnevernet tar lite hensyn til kultur.

6 Litteraturliste

- Andenæs, Mads *Rettskildelære*. 2. utg. Oslo, 2009.
- Bernt, Jan Fridthjof og Mæhle, Synne Sæther *Rett, samfunn og demokrati*. 1. utg. Oslo, 2008.
- Boe, Erik. *Innføring i juss*. 3. utg. Oslo, 2010.
- Bunkholdt, Vigdis. *Det biologiske prinsipp – På vei ut av barnevernet? I: Tidsskriftet Norges Barnevern*. 2013, s. 52-62.
- Christiansen, Øivin. *Beslutninger i barnevernet*. 1. utg. Oslo, 2016.
- Eckhoff, Torstein og Smith, Eivind *Forvaltningsrett*. 10. utg. Oslo, 2014.
- Eikrem, Tove *Jungelhåndboka*. Oslo, 2015.
- Elgesem, Frode. *Tolking av EMK – Menneskerettsdomstolens metode*. I: Lov og Rett. 2003, s. 203-230.
- Fleischer, Carl August *Rettskilder og juridisk metode*. 1. utg. Oslo, 1988.
- Haugli, Trude *Samværsrett i barnevernssaker*. 2. utg. Oslo, 2000.
- Høstmælingen, Njål *Internasjonale menneskerettigheter*. 2. utg. Oslo, 2012.
- Høstmælingen, Njål, Kjørholt, Elin og Sandberg, Kirsten *Barnekonvensjonen- Barns rettigheter i Norge*. 3. utg. Oslo, 2012.
- Killén, Kari. *Barns tilknytning*. I: Psyke & Logos 24. 2003, s. 573-587. Hentet fra: <https://tidsskrift.dk/psyke/article/view/8642/7215>
- Lassen, Rikke. *Barns rettsikkerhet etter den nye barnevernloven*. I: Mennesker og rettigheter nr. 2 1998, s. 147- 154.
- Ofstad, Kari og Skar, Randi *Barnevernloven med kommentarer*. 6. utg. Oslo, 2015.
- Rugkåsa, Marianne, Ylvisaker, Signe og Eide, Ketil *Barnevern i et minoritetsperspektiv*. 1. utg. Oslo, 2017.
- Rui, Jon Petter. *Hvilken vekt må nasjonale domstoler legge på internasjonale domstolers avgjørelser? I: Retfærd årgang 32 2009 nr. 3/126, s. 96-11*. Hentet fra: http://retfaerd.org/wp-content/uploads/2014/06/Retfaerd_126_2009_8.pdf
- Sigurdsen, Randi. *Den rettskildemessige betydningen av Barnekomiteens generelle kommentarer*. I: Retfærd årgang 37 2014 nr. 1/144, s. 43-58. Hentet fra: http://retfaerd.org/wp-content/uploads/2016/06/Retfaerd_1_2014_4.pdf
- Skjerdal, Nikolai. *Hva betyr «klar lovhjemmel»? Legalitetsprinsippet som grunnprinsipp og nyansert rettsregel*. I: Jussens Venner. 2001, s. 337-362.

Skytte, Marianne *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. 1. utg. Oslo, 2001.

Stang, Elisabeth Gording. *Alle former for vold mot barn er forbudt – og straffbart? I: Kritisk Juss*. 2011, s. 155-177.

Åkemark, Athanasia Spiliopoulou *Justifications of minority protection in international law*. Kluwer law international, 1997.

Lover:

1814	Norges Grunnlov av 17. mai 1814.
1992	Lov om barneverntjenester (barnevernloven) av 17. juli 1992 nr. 100.
1999	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr 30.

Norges offentlige utredninger:

NOU 1982: 26	<i>Barnemishandling og omsorgssvikt.</i>
NOU 1991: 20	<i>Rettsikkerhet for mennesker med psykisk utviklingshemming.</i>
NOU 2012:5	<i>Bedre beskyttelse av barns utvikling.</i>
NOU 2016:16	<i>Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.</i>
NOU 2016:17	<i>På lik linje. Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming.</i>

Odeltingsproposisjoner:

Ot. prp. nr. 44 (1991-1992)	Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)
Ot. prp. nr. 68 (2007-2008)	Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester mv. (barnesakkyndig kommisjon)
Ot. prp. nr. 76 (2005-2006)	Om lov om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven mv. (saksbehandlingsregler for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker mv.)

Innstilling til Stortinget:

Innst. O. nr. 80 (1991-1992)   Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barnevernstjenester (barnevernloven).

Stortingsmelding:

St. meld. nr. 39 (1995-1996)   Om barnevernet.

Proposisjon til Stortinget:

Prop. 72 L (2014-2015)   Endringer i barnevernloven (utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak).

Prop. 106 L (2012- 2013)   Endringer i barnevernloven.

Konvensjoner:

Barnekonvensjonen   FNs konvensjon om barnets rettigheter. New York 20. november 1989.

EMK   Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Roma 4. november 1950.

Den europeiske menneskerettighetsdomstol:

Sommerfeld v. Germany   The European Court of Human Rights, Strasbourg, 8.juli 2003.

Rapporter:

Aarset, M og Bredal, A (2018) *Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 5/2018. Hentet fra: https://www.bufdir.no/Global/Omsorgsovertakelser_og_etniske_minoriteter_En_gjennomgang_av_saker_i_fylkesnemnda.PDF

Paulsen, V, Thorshaug, K, Berg, B (2014). *Møter mellom innvandrere og barnevernet. Kunnskapsstatus*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning. Mangfold og inkludering. Hentet fra:
<https://samforsk.no/Publikasjoner/Kunnskapsstatus%20barnevern%20og%20innvandring.pdf>

Willy, T, Follesø, R, Strandbu, A, Vis, S, Nergård, I, Källsmyr, K, Oppedal, M, Winsvold, A, Kristoffersen, L og Hansen, S (2012). *Barn i Norge 2012: Rettssikkerhet i barnevernet?* Organisasjonen vokse for barn. Hentet fra:
http://vfb.no/filestore/Vrt_arbeid/Barn_i_Norge/Barn_i_Norge/WEB_VfB_BiNrapp2012.pdf

Nettsider:

Barne- og likestillingsdepartementet. *Generelle kommentarer fra FNs barnekomité* (sist oppdatert: 25. september 2018) Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/q-1158-b-veiledende-retningslinjer-for-sakkyndig-arbeid-i-barnevernssaker.pdf> (Lest: 19. mars 2019)

Barne- og likestillingsdepartementet. *Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolen* (publisert: 3. august 2009) Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/q-1158-b-veiledende-retningslinjer-for-sakkyndig-arbeid-i-barnevernssaker.pdf> (Lest: 20. mars. 2019)

Bufdir. *Kultursensitiv praksis* (publisert: 7. februar 2018) Hentet fra:
https://www.bufdir.no/barnevernsforeldre/Familievernets_oppfølging/Temaer_og_tilnarminger/Kultursensitiv/ (Lest: 5. april 2019)

Castello, Claudio. *Barnevernet tar lite hensyn til kultur* (publisert: 4. juni 2018) Hentet fra:
<https://www.utrop.no/Nyheter/33259> (Lest: 16. april 2019)

Dinardi, Cecilia. *Barnevern i et kulturelt perspektiv* (publisert: 1.april 2015) Hentet fra:
https://kommunal-rapport.no/debatt/barnevern_i_et_kulturelt_perspektiv (Lest: 20. mars 2019)

Letvik, Håkon, Dragland, Lene Li og Skogstrøm, Lene (publisert: 22. april 2016) *All vold er skadelig, men det er forskjell på vold*. Hentet fra:
https://www.aftenposten.no/norge/i/VRzKI/--All-vold-er-skadelig_-men-det-er-forskjell-pa-vold (Lest: 8. april. 2019)

Rettspraksis:

Høyesterett

Rt. 1997 s. 170

Rt. 1999 s. 1883

Rt. 2009 s. 1261

Rt. 2012 s. 1832

Lagmannsrett:

LB-1999-1045

LG-2006- 155198

LH-2014-104379

LE- 2015-5697

LB-2016-187964

Tingrett:

TOVRO-2013-133129

Fylkesnemndsvedtak:

FNV-2008-420-OSL

FNV-2009-293-AGD

FNV-2012-329

FNV-2014- 1- TRL

FNV-2014- 375-OPP